

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİYOLOJİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

140108

LİSELERDE ÇEVREYE KARŞI
DUYARLILIĞIN OLUŞTURULMASINDA
ÇEVRE EĞİTİMİNİN ÖNEMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
TUBA GÖRÜMLÜ

Tez Danışmanı
Prof.Dr.Kazım YILDIZ

Y.S. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

T140108

Ankara,2003

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Tuba GÖRÜMLÜ'ye ait LİSELERDE ÇEVREYE KARŞI DUYARLILIĞIN
OLUŞTURULMASINDA ÇEVRE EĞİTİMİNİN ÖNEMİ isimli çalışma jürimiz
tarafından BİYOLOJİ EĞİTİMİ Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak kabul edilmiştir.

Başkan.....Prof.Dr.Kemal SOLAK

K. Solak

Üye.....Prof. Dr. Kazım YILDIR

K. Yildiz

Üye.....Doç. Dr. Temel ÇALIK

T. Çalik

ÖZET

Bu araştırmada lise öğrencilerinin çevreye karşı duyarlılık derecelerinin, öğrencilerin çevreye karşı tutum ve duyarlılıklarında çevre eğitiminin yerinin saptanması ile lise düzeyinde çevre eğitimi için neler yapılabileceğinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada Ankara ili merkez ilçesindeki lise öğrencilerine bir değerlendirme anketi uygulanmıştır. Anket üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel üç soru ile lise öğrencilerinin çevreye ve çevre sorunlarına karşı ilgilerini belirlemeyi amaçlayan sorular, ikinci bölümde çevre ile ilgili kavramlar bilgisi soruları, üçüncü bölümde ise öğrencilerin çevre ve çevre sorunlarına karşı tutumlarını saptamayı amaçlayan bir tutum ölçeği yer almaktadır.

Anket sorularına verilen cevaplar değerlendirilmiş, yüzde ve frekansları hesaplanarak veriler tablolastırılmış ve bulgular yorumlanmıştır. Ayrıca öğrencilerin çevreye karşı tutumlarının yaşlarına ve cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediğinin tesbit edilmesi amacıyla “t” testi ve LSD testi uygulanmıştır.

Araştırmanın sonucunda öğrencilerin çevreye, çevre sorunlarına duyarlılıklarının orta seviyede olduğu ve öğrencilerin kavram sorularına verdikleri yanıtların doğruluklarının orta seviyede olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çevreye karşı tutumlarının cinsiyete göre farklılık göstermediği yaşlara göre ise farklılığın görüldüğü ve öğrencilerin yaşlarının büyümesi ile çevreye karşı daha olumlu tutum sergiledikleri tesbit edilmiştir.

ABSTRACT

This research is aimed to obtain and to determine the high school students' sense degree to their environment and the role of the environmental education in their attitudes and behaviours to their environment.

An evolution questionnaire applied to high school students in center districts of Capital City Ankara. The questionnaire has three sections. In the first section there are three personal questions, which are used to understand to learn interest of high school students to their environment and its problems, in the second section there are questions about concepts information related with environment, and in the third section there is an attitudes scale to understand high school students' attitudes to their environment and its problems.

Answers are examined, its percentages and frequencies calculated and put in tables and results are interpreted. Also the "t" test and LSD test have applied to understand whether the attitudes of students' are changing according to their sex or not.

To be result the attitudes of students' to their environment, its problems and reliability of answers which has given to concept questions are middle level. Also the attitudes to environment is not differ according to their sex but its differ according to their age, and by the older age students have more positive attitudes to their environment.

ÖNSÖZ

Dünya bütün insanlığı tehdit eden ve giderek genişleyen çevresel sorunlarla mücadele etmektedir. Yaşadığı çevreyi oluşturan insan, aynı zamanda onu bilinçsizce ya da istemeyerek yok etmektedir. Günden güne daha çok artan çevre sorunlarının çözüme ulaştırılması, daha ileri giderek, çevrenin korunması ve iyileştirilmesi gerekmektedir.

Çevreyi korumak ve iyileştirmek, gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakmak, bireyin bu konuda bilinçlenmesi, duyarlılık kazanmasına bağlıdır. Bu bilinçle ve duyarlılığın oluşturulmasında en önemli faktör çevre eğitimidir.

Çevre eğitimi, son yıllarda tüm dünyanın gündeminde olan çevre sorunlarının ortaya çıkardığı bireysel ve toplumsal bir ihtiyaçtır. Buna da gençlikle başlamalıdır. Gençlere çevreyle ilgili problemleri tanımlayabilecek, konuyla ilgili bilgi toplayabilecek ve bu bilgiler ışığında doğru kararlar vermesini ve çevre problemlerini çözmelerini sağlayacak çevre eğitiminin verilmesinin önemi çok büyüktür.

Bu araştırmada lise öğrencilerinin çevreye karşı duyarlılıklarının tesbiti ve lise düzeyinde çevre eğitimi için neler yapılabileceğini saptamak amaçlanmıştır. Bu çalışma eğitim kurumlarındaki çevre eğitimi geliştirmek amacıyla başlatılan bir dizi çalışmanın yalnızca bir bölümünü oluşturmaktadır.

Bu çalışmada emeği geçen herkese, başta araştırmanın her aşamasında benden bilgi, yardım ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Kazım Yıldız'a tutum ölçeğinden yararlanmamı sağlayan Yrd. Doç. Dr. Erdoğan Şama'ya, araştırmam sırasında yardımlarını gördüğüm Araş. Gör. Meryem Altın'a, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Araş. Gör. Haluk Ünsal'a teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1 Çevre ve Çevre Eğitimi.....	1
1.2 Türkiye’de Çevre Eğitimi.....	6
1.2.1 Örgün Eğitimde Çevre Eğitimi.....	8
1.2.1.1 Okul Öncesi Eğitimde Çevre Eğitimi.....	8
1.2.1.2 İlköğretimde Çevre Eğitimi.....	9
1.2.1.3 Ortaöğretimde Çevre Eğitimi.....	11
1.2.1.4 Yükseköğretimde Çevre Eğitimi.....	12
1.3 Problem Durumu.....	13
1.3.1 İlgili Çalışmalar.....	16
1.3.1.1. Türkiye’de Yapılan Çalışmalar	16
1.3.1.2. Yurtdışında Yapılan Çalışmalar.....	24
1.4. Araştırmanın Amacı.....	27
1.5. Araştırmanın Hipotezleri.....	27
1.6. Araştırmanın Önemi.....	28
1.7. Tanımlar.....	29

BÖLÜM II

YÖNTEM

2.1 Araştırmanın Modeli.....	30
2.2 Evren ve Örnekleri.....	30
2.3 Verilerin Toplanması.....	31
2.4 Verilerin Analizi.....	33

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUMLAR

	<u>Sayfa</u>
3.1 Kişisel Bilgiler	34
3.1.1. Öğrencilerin Cinsiyet Durumu.....	34
3.1.2. Öğrencilerin Yaş Durumu	35
3.1.3. Öğrencilerin Okul Durumu	35
3.2.1. Öğrencilerin bir Çevreci Grubun Çalışmalarına Katılma Durumları	36
3.2.2. Öğrencilerin televizyon ve radyolarda çevre, çevre sorunları ve doğayı tanımaya ilişkin programları takip etme durumları	38
3.2.3. Öğrencilerin televizyon ve radyolarda çevre, çevre sorunları ve doğayı tanımaya ilişkin programların ne derece yeterli olduğuna ilişkin düşünceleri	40
3.2.4. Öğrencilerin basında ve gazetelerde çıkan çevre , çevre sorunları ile ilgili haberleri okuma durumları	41
3.2.5. Öğrencilerin çevre ve doğa ile ilgili bir süreli yayını takip etme durumları	42
3.2.6. Öğrencilerin çevre konularıyla ilgili bilgi aldıkları kaynaklar	44
3.2.7. Çevreyi Kirleten Bireyler gördüklerinde uyarma durumu	46
3.2.8. Öğrencilerin dünyadaki en önemli çevre sorununa ait düşünceleri	46
3.2.9. Öğrencilerin Türkiye’deki en önemli çevre sorununa ait düşünceleri	48
3.2.10 Öğrencilerin çevre konusunda bir araştırma yapma imkanlarında seçecekleri konuların dağılımı	49
3.2.11. Öğrencilerin çevre ile ilgili sorunların çözümüne katkıda bulunan gruplara ait düşünceleri	50

3.2.12. Öğrencilerin insanların çevre konusunda bilinçlenmelerine katkıda bulunan kaynaklara ait düşünceleri	51
3.3 Çevre ile ilgili Tanımlar Bilgisi	52
3.3.1. Öğrencilerin “Habitat” tanımına karşılık verdikleri kavramlar	52
3.3.2. Öğrencilerin “Ekosistem” tanımına karşılık verdikleri kavramlar	53
3.3.3. Öğrencilerin “Green Peace” tanımına karşılık olarak verdikleri kavramlar	54
3.3.4. Öğrencilerin “Atık” tanımına karşılık verdikleri kavramlar	55
3.3.5. Öğrencilerin “Sera Etkisi” tanımına karşılık verdikleri kavramlar	55
3.3.6. Öğrencilerin “Asit Yağmuru” tanımına karşılık verdikleri kavramlar	56
3.4. Öğrencilerin çevreye ve çevre sorunlarına yönelik tutumu	57
3.4.1. Öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının cinsiyete göre değerlendirilmesi	58
3.4.2. Öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının yaşlarına göre değerlendirilmesi	58

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç	60
4.2. Öneriler	61
KAYNAKÇA	63
Ek1. Araştırma Anketi	69
Ek2. Liselerdeki Ders Programı	73

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo1. Öğrencilerin öğrenim gördükleri liselerde cinsiyetlere göre dağılımı	31
Tablo2. Öğrencilerin cinsiyet durumu	34
Tablo3. Öğrencilerin yaş durumu	35
Tablo4. Öğrencilerin okul durumu	36
Tablo5. Öğrencilerin bir çevreci gruba katılma durumları	37
Tablo6. Öğrencilerin tv ve radyolarda çevre, çevre sorunları ve doğa ile ilgili programları takip etme durumları	39
Tablo7. Öğrencilerin tv ve radyolarda çevre, çevre sorunları ve doğayı tanımaya ilişkin programların yeterliliklerine ilişkin düşünce durumları	40
Tablo8. Öğrencilerin basın ve gazetelerde çıkan çevre ve çevre sorunları ile ilgili haberleri okuma durumları	42
Tablo9. Öğrencilerin çevre ve doğa ile ilgili bir süreli yayını takip etme durumları	43
Tablo10. Öğrencilerin okudukları süreli yayınlar	43
Tablo11. Öğrencilerin çevre konularıyla ilgili bilgi edindikleri kaynakların dağılımı	45
Tablo 12. Öğrencilerin çevreyi kirleten bireyler gördüklerinde uyarıp uyarmama durumları	46
Tablo13. Öğrencilerin dünyadaki en önemli çevre sorununa ait düşünceleri	47
Tablo14. Öğrencilerin Türkiye'deki en önemli çevre sorununa ait düşünceleri	48
Tablo15. Öğrencilerin çevre konusunda bir araştırma yapma imkanlarında seçecekleri konuların dağılımı	49

Tablo16. Öğrencilerin çevre ile ilgili sorunların çözümüne katkıda bulunan gruplara ait düşüncelerinin dağılımı	50
Tablo17. Öğrencilerin insanların çevre konusunda bilinçlenmelerini sağlayan kaynaklara ait düşüncelerinin dağılımı	51
Tablo18. Öğrencilerin “Habitat” tanımına karşılık verdikleri kavramların dağılımı	53
Tablo19. Öğrencilerin “Ekosistem” tanımına karşılık verdikleri kavramların dağılımı	53
Tablo20. Öğrencilerin “Green Peace” tanımına karşılık verdikleri kavramların dağılımı	54
Tablo21. Öğrencilerin “Atık” tanımına karşılık verdikleri kavramların dağılımı	55
Tablo22. Öğrencilerin “Sera Etkisi” tanımına karşılık verdikleri kavramların dağılımı	56
Tablo23. Öğrencilerin “Asit Yağmuru” tanımına karşılık verdikleri kavramların dağılımı.....	57
Tablo24. Öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının cinsiyetlerine göre değerlendirilmesi	58
Tablo25. Öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının yaşlarına göre değerlendirilmesi	59

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde çevre, çevre eğitimi, çevre eğitiminin lise öğrencilerinin eğitim programlarındaki yerleri konu alınmış, araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, sınırlılıkları verilmiştir.

1.1. Çevre ve Çevre Eğitimi

Çevre canlıların içinde bulunduğu ve tüm hayatsal faaliyetlerini sürdürdüğü ortam ya da koşullardır. İnsanoğlu varolduğu günden bu yana hem çevresinden etkilenmiş hem de çeşitli faaliyetleriyle çevresini etkilemiş, tahrip etmiştir.

İnsanın son 200 yılda endüstri, tarım ve tıp alanlarından gerçekleştirdiği devrimler insanın doğadaki rolünü bir anda ön plana çıkartmış ve bu da beraberinde büyük nüfus artışını ve buna paralel olarak çeşitli çevre problemlerini getirmiştir. Hiç şüphesiz bugün olduğu gibi geçmişte de insan yaşamını etkilemiştir (Lenihan, 1979).

Özellikle 17.y.y.'dan beri insan, doğaya daha çok hükmetmenin yollarını aramış, istediği maddeleri üretebilecek bir makina olarak görmüştür (Nazlıoğlu, 1995).

21.y.y.'da çevre sorunları oldukça önemli boyutlarda ortaya çıkmaya ve hızla çoğalmaya devam etmektedir. Ortaya çıkan her yeni sorun insanları ve toplumları biraz daha fazla etkilemektedir.

Hızlı nüfus artışı ve denetimsiz kentleşme, şehirlerdeki hava kirliliği, akarsulardaki kirlenme, tatlı su kaynaklarının dağılım ve tüketimindeki etkinsizlik, küresel ısınma, doğal yaşamın kaybolamaya yüz tutması, karbondioksit gazının artışı nedeniyle meydana gelen iklim değişikliği, ozon tabakasının inceliyor delinmesi ve

bunun her geçen gün büyümesi, atmosfere yayılan gazların yol açtığı sera etkisi ve ait yağmurları, kıyıları kaplayan kimyasal atıklardaki artışlar, milyonlarca bitki ve hayvan türünün yok olmaya yüz tutması, nükleer kirlenmeler, toksik atıklar ve civa kirlenmeleri, yeşil alanların azalıp çölleşmenin artması günümüzde söz konusu olan başlıca çevre sorunlarıdır.

İçinde yaşadığımız bu yüzyılda sanayileşmenin hızlanması, ilerlemesi, dünya nüfusunun artması ve beslenme sorununun ortaya çıkmasına neden olmuş, artan üretim, doğanın çok hızlı bir biçimde tüketilmesine yol açmıştır. Bununla beraber ekolojik denge, insanlar tarafından artık bu işleri göremeyecek şekilde bozulmaya yüz tutmuştur. Bu nedenle insanların çevre ve çevre sorunları hakkında bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi gerekmektedir (Yücel; Morgil, 1999).

Dünya gündemini işgal eden çevre sorunları insan hayatı için ciddi felaketler getirmekte, bu nedenle de hem ulusal hem de uluslararası platformda yoğun bir şekilde tartışılmaktadır. Sürekli kirlenen hava, toprak ve suyun yanı sıra, enerji kaynaklarının tükenmesi, nüfus artışı, ozon tabakasının delinmesi, artıklar gibi pek çok çevre sorunu kamuoyunun bu konuda duyarlı olmasını zorunlu kılmaktadır.

Çevreye olan ilgi geçtiğimiz 20 yıl içerisinde giderek daha önemli bir hale gelmiştir. Daha sonraki zamanlarda, iki konu üzerine ilgi duyulmuştur. Bunlardan birincisi; çevre bilinci ve çevreye olan ilginin nasıl arttırılabileceği, ikincisi ise çevresel uygulamalar olarak nelerin ortak kabul edilebileceğidir (Chawla, 1992).

Çevre sorunlarını duyurmada ve önlemler almada ilk başvurulacak yol eğitimidir. Bilinçlenmemiş bir toplum; canlıları tüketir, havayı, suyu kirletir ve en önemlisi dünyayı kendinden sonra başkalarının kullanacağını bilemez (Çevre üzerine, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını; Ankara, 1991).

Bilinçli olarak yaptığımız tüm davranışlar birer öğrenme ürünüdür. Çevre sorunlarının kaynağı insanın tutum ve davranışları olduğuna göre, bunlar temelde

birer eğitim sorunudur.Verilecek olan bir çevre eğitimi insanın çevre bilincini ve çevrenin korunmasına katılımı artıracaktır.

Çevre eğitimi; insanın biyofiziki ve sosyal çevresi ile ilgili değerlerin, tutumların ve kararların tanınması ve ayırt edilmesidir (Royson, 1985).

Çevre eğitimi, dünyanın bu konuda önde gelen kuruluşlarından olan Kuzey Amerika Çevre Eğitimi Kurumunun (The North American Association For Enviromental Education) 1992 Haziranında hazırladığı raporda aşağıdaki şekilde tanımlamaktadır :

“Çevre eğitimi, tabii veya insanlar tarafından inşa edilen çevreler hakkında duyarlı ve bilgili bir vatandaşlık anlayışını geliştirmeyi hedefleyen interdisipliner bir çalışma alanıdır. Çevre Konusunda duyarlılık ve bilgi sahibi olma o şekilde gerçekleştirilmelidir ki, sonuçta çevre problemlerini çözmek için gerekli zihinsel altyapı kamu bilincinde oluşmalı ve yeni problemlerin ortaya çıkmasını da önlemelidir. Çevre eğitimi, ayrıca insanlarda sorgulama, problem çözme, karar verme becerilerini geliştirmeyi amaçlamalıdır.Böylece yüksek kalitede bir çevre oluşumunu hazırlayarak, yüksek kalitede bir hayat standardının gerçekleşmesini sağlamalıdır.” (Mrazek, 1993)

Çevre ve insan arasındaki hassas dengenin korunması insanın sorumluluğundadır.Çevre eğitimi, insanları sorumluluklarının bilincine vardırmak ve yarattığı çevre sorunlarının çözümüne katılımlarını sağlamak için en uygun yol olarak görülmektedir.

Çevre eğitimi disiplinlerarası bir çalışma alanıdır. Hem bilişsel hem de duyuşsal alanda amaçları vardır.Bilişsel alandaki amaçları, kişileri daha çevre okur-yazar (enviromentally literate) yapmaya yönelirken, duyuşsal alandaki amaçları, çevreye ve çevre sorunlarına karşı değer ve tutumları oluşturur (Tosunoğlu; Doğan, 1987).

Linke Avusturalyan ilkokul öğrretmenlerinden oluşan örneğinde yaptığı çalışma sonucunda evre eğitiminin insan ve onun çevresi arasındaki ilişkinin geliştirilmesiyle ve anlaşılmasıyla ilgili olduğunu belirtmiştir.

evre eğitiminin amacı sadece evre hakkında bilgilenmek değil, çevreyi koruyup, geliştirecek tutum ve davranışların kazanılmasında sağlamaktır.evre eğitimi, biyofiziki, sosyo-kültürel evre ve onun problemleriyle ilgili bilgi sahibi olan ve bu problemleri çözmede nasıl bir katkısı olabileceğinin farkında olan ve bu problemleri çözmek için gerekli becerileri kazanmaya motive olan insanlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Yücel; Morgil, 1999).

Uluslararası düzeyde, çevrenin korunmasına kapsamlı olarak yaklaşan ilk kuruluş Birleşmiş Milletler (BM)’ dir.BM, “İnsan evresi” adlı ilk toplantıyı 1972 yılında Stockholm’de yapmıştır.Bu konferansın sonucunda yayınlanan deklerasyonda “... giderek büyüyen evre sorunları, hem bölgesel, hem de uluslararası yayıldığı için, milletler arasında yaygın bir işbirliği ve uluslararası kuruluşlarında ortak amaçlahareket etmelerinigerektiriyor.Bu konferans, bütün insanlarla ve gelecek nesillerin çıkarları için, bütün hükümetleri ve insanları, ortak gayretlerini çevrelerinin korunması ve geliştirilmesine sarf etmeye davet etmektedir.” denilmektedir (DPT, evre Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 1994).

Stockholm evre Konferansı’nda evre korumaya yönelik politikalar belirlenirken, üzerinde önemle durulan husus çevreyi korumak ve geliştirmek konusundaki temel sorumluluğun insanda olduğunun belirtilmesidir.Bu nedenle dikkat edilecek nokta insanların evre konusunda bilgilendirilmesi olamlıdır ki, bu da ancak eğitim yoluyla gerçekleşecektir.

1975 yılında Stockholm deklerasyonu esas alınarak, BM evre Programı (UNEP)’na ilave olarak Uluslararası evre Eğitimi Programı (IEEP) başlatılmıştır.1977 yılında Tiflis’te yapılan evre eğitimine ilişkin hükümetlrarası konferansta, evre eğitimi konusunda, uluslararası işbirliğinin gereğine işaret edilerek UNESCO ve UNEP’in girişimlerinin tüm uluslararası toplumu kapsayacak

şekilde genişletilmesi kabul edilmiştir.Bu toplantıyla ilgili Tiflis Bildirgesi beş maddeden oluşmaktadır (DPT, Çevre İhtisas Raporu, 1994).

1. Çevre ve çevre problemlerine ilişkin haberdar oluş ve duyarlılığın geliştirilmesi
2. Çevre ve çevre problemlerine ilişkin bilgilendirme
3. Çevrenin iyileştirilmesine ilişkin bilinçli toplumların oluşturulması ve bu konuda bireylerin daha aktif hale getirilmesi
4. Çevre problemlerinin saptanması ve çözümü için gerekli tutum ve davranışların bireylere kazandırılması
5. Çevre problemlerinin çözümünde görev almak.

Çevre sorunlarının uluslararası platformda ele alındığı ilk konferans olan Stockholm Çevre Konferansı'ndan çevre korumaya yönelik politikalar belirlenirken üzerinde önemle durulan husus çevreyi korumak ve geliştirmek konusundaki temel sorumluluğun insanda olduğunun belirtilmesidir.Bu nedenle dikkat edilecek nokta insanların çevre konusunda bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi olmalıdır ki, bu da ancak eğitim yoluyla gerçekleşecektir.

Çevre sorunlarına uygun çözümler ancak bilgi ve değer sistemlerine yönelik çabalar sonucu bulunabilir.Bu yüzden toplumsal ve kültürel değişimin temeli olması bakımından eğitim ve öğretime düşen, bireylerin, çevre ve yaşamın kalitesini, tüm insanlık için sürdürülebilir kalkınma felsefesi içinde korunma sırasında karşılaşılan sorunlara karşı bilinçli, daha sorumlu ve hazırlıklı olmalarını sağlayacak amaç ve yöntemleri kazandırmaktır.

Çevre bilinci yüksek fertlerden oluşan bir toplum yaratmak üzere gereken eğitimin temel hedefleri Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Çevre Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda aşağıdaki şekliyle sıralanmıştır :

- 1- İnsan etrafında gelişen çevre ve doğa olaylarına karşı daha hassas bir yaklaşım olanağını yaratacak ve çevredeki olayları duyu organları yolu ile algılayacak,

- 2- Yapay çevre ile doğal çevrenin özelliklerini karşılaştırmalı olarak çözümleyip, aralarındaki etkileşim ağını inceleyebilecek,
- 3- Çevre araştırmaları yapabilmek için gerekli teknik ve metotları öğrenip uygulayabilecek,
- 4- Çevre bilimleri ile diğer disiplinler arasındaki dinamikleri ve kaçınılmaz bağlantıları inceleyip kavrayabilecek,
- 5- Karar verme yeteneği gelişmiş, böylece çevre sorunlarını tanımlayıp çözümlemeyi gerçekleştirebilecek işlev ve becerileri kazanmış,
- 6- Çevre ile ilgili olayları izleyip kişinin ister yakınında ister uzağında meydana gelmiş olsun bu olaylarla bütünleşmenin önemini hisseden,
- 7- Yakın çevresinde ve kendi yaşam ortamında doğayı koruma felsefesini geliştirip tatbik edebilen,
- 8.- Sosyal yaşamında gerekli olan özellikleri gelişmiş,
- 9- Sahip olduğu değer yargılarının neler olduğunu bilen ve diğer kişilerin aynı değer yargılarına sahip olmaması halinde doğan çelişkileri uzlaşma ile nasıl giderebileceğini bilir,
- 10- Doğal çevrenin özelliklerini bozmadan hatta korumak ve geliştirmeye yapabilecek sosyal faaliyetler yaratabilen veya bunlara katılan fertler eğitilmelidir.

Dünya Çevre Günü'nde yayımlanan Çevre Duyarlılığı için Halk Eğitim Bildirgesi'nde çevre eğitiminin öneminden bahsedilmektedir. Bireyin çevre konusunda bilinçlenmesine, duyarlılık kazanmasına, bunun zorunlu kıldığı davranış, tutum ve etkinlikleri gösterebilmesine yönelik bir çevre eğitimi verilmesi zorunluluğu belirtilmektedir. Çevreyi koruma bilincinin geliştirilmesi amaçlı olarak halka verilen eğitimler sonucunda yapılan araştırmalar göstermiştir ki, çeşitli aşamalarda eğitim almış insanlar çevreye karşı daha bilinçli ve duyarlıdır.

1.2. Türkiye'de Çevre Eğitimi

Türkiye'de çevre olgusu 1982 Anayasası ile birlikte yasalarda yer almaya başlamıştır. Anayasa'nın 56. maddesi "Herkes, sağlıklı, dengeli bir çevrede yaşama

hakkına sahiptir.Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların görevidir.” İlkesini getirmekte; çevre koruma, çağdaş bir yaklaşımla, anayasal bir esasa bağlanmaktadır (Doğan, 1998).

1994 yılında hazırlanan çevre başlıklı Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu Türkiye’de kamuoyunun çevreye ilişkin uygun bilgi, beceri, tutum ve davranışları sergileyebilmesi için örgün ve yaygın eğitim kapsamında nelerin yapılması gerektiğine ilişkin planlar içermektedir.

Türkiye’de örgün eğitimde ve yaygın eğitimde çevre eğitime yer verilmiştir.Ancak örgün eğitimde yeni program ve planlar hazırlanmamıştır.Yine okullarda bu dersleri konularında bilgili olanlar değil diğer branşlardaki öğretmenler vermektedir.

Çevre eğitimi konusu yalnızca örgün eğitim kurumlarında değil yaygın eğitimde basın, radyo, TV ve tüm kurumlara hizmet içi eğitimi yoluyla da verilmektedir.

Yaygın eğitim örgün eğitim sistemine hiç girememiş ya da bu eğitimin herhangi bir kademesinde bulunan veya herhangi bir kademesinden ayrılmış fertlere belirli bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak için hayat boyu yapılan eğitim öğretimin tümüdür.

Türkiye’de yaygın eğitim kapsamında yer alan bireylerin de çevre konusunda daha duyarlı hale getirilebilmesi mutlaka sağlanmalıdır.Mevcut uygulamalar içinde çevre ve çevre sağlığı konularına da yer verilmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı’nın denetiminde açılan sürücü kurslarında sürdürülen programda çevre bilimleri yer almaktadır.Bu derste çevreye ilişkin genel bilgiler, çevre ve trafik arasındaki ilişki, çevre kirliliğinin insan sağlığı, bitki ve hayvanlara etkisi, çevrenin tanımı, sürücü ve taşıtların sebep olduğu kirlilik ve alınması gereken önlemler konuları yer almaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü bünyesinde sürdürülen çıraklık eğitimi programlarına kayıtlı çırak öğrencilerin çevreye ilişkin duyarlılıklarını artırmak ve aktif katılımlarının sağlamak amacıyla müfredat programlarında çevre konularına yer verilmiştir. Bu konular; çevre, çevre sorunları, hava kirliliği, su, toprak, gürültüdür.

Sonuçta etkin çevre tutum ölçekleri ile her meslek ve eğitim düzeyinden bireylerin çevreye ilişkin duyarlılık düzeyleri mutlaka saptanmalı ve verilen eğitim programlarında uygun tarzda çevre ve çevre sağlığı koruma konularına da yer verilmelidir.

1.2.1. Örgün Eğitimde Çevre Eğitimi

Örgün eğitim; okul öncesi eğitim, İlköğretim (I. ve II. Kademe), Ortaöğretim (Lise) ve Yükseköğretim kurumlarında verilen eğitimi kapsamaktadır.

1.2.1.1. Okul Öncesi Eğitimde Çevre Eğitimi

1992 yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde kurulan Okul Öncesi Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlı özel ve resmi anaokulu ve anasınıflarında yürütülen programlarda çevreye ilişkin duyarlılığın artırılması için çeşitli konulara yer verilmiştir. Bu konular ana başlıklarıyla şunlardır: Evimiz ve Ailemiz, Sağlığımız, Yaz Mevsimi, Orman, Bitkiler ve Hayvanlar.

Okul öncesi dönemdeki bir çocuk için “çevre” içinde bulunduğu ortamın tümüdür. Bunun için okul öncesi eğitimde çocuğa çevre bilinci verilirken öncelikle içinde yaşadığı ortamın kendisine ait olduğu mesajı verilmelidir. Odamız, evimiz, okulumuz gibi.

Ayrıca sunulan çevre ile ilgili bilgilerin uygulamaya dönük olarak verilmesi sağlanırsa, bunlar kalıcı olur ve bir yaşam biçiminin geliştirilmesi ile çevreyi koruma

davranışlarının oluşturulmasına yol açar.O halde en iyi algılamanın olduğu bu dönemde çevre eğitiminin başlatılması sağlıklı bir yaklaşım olur.

Okul öncesi dönemde öyküler, resimli kitaplar ve çizgi filmler çocuğun eğitimini etkileyen araçlardır.Ülkemizde 1970’li yılların sonunda yayınlanmaya başlayan çevre konulu kitapların ve öykülerin sayısı her geçen yıl daha da artmakta, çizgi filmler içinde de çevre konuları işlenmektedir.

1.2.1.2.İlköğretimde Çevre Eğitimi

Bu dönem, çocuklarda algılama ve kavrama yeteneklerinin gelişmeye başlamasının ikinci, fakat en verimli aşamasıdır.Çocuk, okul öncesi döneme göre, olaylarda daha aktif rol almaya başlar.

İlköğretim dönemi, çocuğun bütün hayatı boyunca yaşam biçimini oluşturacak üç genel hedefe yönelik olmalıdır.Bunlar 3T kuralı olarak, “tüketimi azaltma”, “tekrar kullanma” ve “tekrar kazanma” şeklinde ifade edilebilir (Ceritli, 1996).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın çevre ile ilgili özel İhtisas Komisyonu raporunda uygulamaya yönelik aktif çalışmaların daha etkili olacağından akvaryum, botanik köşesi, yeniden değerlendirilecek çöplerin ayrı ayrı kutularda toplanması, çevre gezileri, temizlik kampanyaları, okul bahçesinin ağaçlandırılması, okul ve sınıfların temizliğinin kontrolü vb. Gibi çalışmalara önem verilmesi ifade edilmektedir (DPT, Çevre Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 1994).

Buna göre bütün toplumlarda da çevre bilinci, özellikle çocuklarda başlatılması gereken doğru bir eğitim olacaktır.Bu doğrultuda, her ilkokulun etrafında çocukların oyun oynamaları için boş alanlar bırakılmalıdır.Bu alanlar içinde basit bitki ve hayvanlardan oluşan küçük bahçeler oluşturulabilir.Çocukların bu bahçeyle diyaloga geçmeleriyle, onlardaki çevre duyarlılığı ve çevre koruma bilinci geliştirilebilir.Çünkü, böyle bir ortam, ekolojik ortamın korunmasında, çocuklar

arasında bir otokontrolün gelişmesine yardımcı olacaktır. Ayrıca değişik kurumlarca hazırlanacak olan boyama kitapları ve diğer yayınlar öğrencilere ulaştırılabilir. Bugün ABD’de hükümet ve özel kuruluşlarca çevre ile ilgili değişik yayınlar hazırlanarak öğrencilere dağıtılmakta; özellikle bitki ve hayvan türlerinin tanıtılması bakımından öğrencilere yardımcı olunmaktadır.

Ülkemizde ilköğretimin ilk üç yılında okutulan Hayat Bilgisi dersi kapsamında, 4. ve 5. sınıfta da Fen Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersleri programlarında çevre konularına yer verilmiştir. İlköğretim birinci kademede verilen çevre eğitiminin dah da pekiştirilmesi amacıyla 6.7. ve 8. sınıflarda Fen Bilgisi dersi içinde çevre duyarlılığını arttırmaya dönük konulara yer verilmiştir (Doğan, 1997).

İlköğretimin ilk üç sınıfında okutulan Hayat Bilgisi dersi içinde yer alan ünitelerden çevre eğitime dönük olanlar şunlardır : “Okul Hayatımız” , “Evimiz ve Ailemiz” , “Sağlığımızı Koruyalım” , “Yeni Ders Yılımız” , “Çevremizde Sonbahar” , “Çevremizde Kış” , “Taşıtlar ve Trafik” , “Çevremizi Tanıyalım” , “İlçemizi Tanıyalım” , “Gökyüzünde Gördüklerimiz” ‘dir.

Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi Dersleri içinde yer alan ünitelerden çevre eğitimi ile ilgili olanlar şunlardır : “Yaşadığımız Yer” , “Yurdumuzda Bugünkü Hayat” , “Dünyamız ve Yurdumuz” , “Dünyaya Toplu Bakış” , “Dünyamız ve Gökyüzü” , “Yeryüzünde Sular ve Dünyamızı Saran Hava” , “Madde ve Enerji” , “Sağlıklı Büyüme ve Yaşam” ‘dır.

Bu derslerin yanında okutulan Türkçe, Matematik, Müzik, Beden Eğitimi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde çevreye ilişkin çeşitli tamamlayıcı bilgiler öğrencilere verilmektedir.

İlköğretimin amaçları arasında ; öğrencinin yapıcı, yaratıcı, bilimsel düşünen, sorumluluk duygusuna sahip bireyler olarak yetiştirilmelerinin yanında,

1) Çevresini temiz tutmayı öğrenen, temiz olmayan yerlerde yaşamaktan rahatsızlık duyan,

- 2) Temizliğin, sağlıklı büyüme ve yaşamanın temel şartı olduğuna inanan,
- 3) Tabiatı çevresindeki hayvan ve bitkileri korumayı, çiçek, ağaç, bitki yetiştirmeyi bilen,
- 4) Tarihi eserleri seven ve koruyan,
- 5) Çevresini güzelleştirmeye gayret eden,
- 6) Çevrenin ve yurdun doğal ve toplumsal her türlü zenginlik kaynaklarının korunması gerektiğine inanan,
- 7) Yaşadığı çevreyi daha iyi yaşanabilir bir hale getirmeye çaba gösteren fertler olarak yetiştirilmeleri de amaçlanmıştır.

1.2.1.3.Ortaöğretimde (Liselerde) Çevre Eğitimi

Liselerde Ders Geçme ve Kredili Sistem çerçevesinde “Çevre ve İnsan” dersi 4 kredilik seçmelik ders olarak verilmiş, ancak kredili sistemin kaldırılması ile bu ders programdan kaldırılmıştır.1998 yılında gerçekleştirilen yeni Biyoloji dersi programına çevre konularıda dahil edilmiştir (Doğan, 1998).

Liselerde verilen çevre eğitiminin amaçları şunlardır (DPT, Çevre Özel İhtisas Komisyonu Raporu) :

- 1) Çevre bilgisinin bir sentez bilgisi olduğu kavramı, çevre eğitiminin kişinin tüm hayatı boyunca alması ve uygulaması gereken bir eğitim süreci olduğu, temel amacın bireylerin çevre bilincinin geliştirilmesi, çevreye duyarlı, olumlu, kalıcı davranış değişiklikleri kazandırılması, doğal, tarihi ve estetik değerlerin korunması, bu uygulamalara aktif katılımın sağlanması,
- 2) Çevrenin fizik, biyolojik ve sosyal öğelerinin bir bütün olarak ele alınması gerektiği, organizmanın dışında bulunan her şeyin çevrenin bir ögesi olduğu çevresel öğelerin sürekli bir etkileşim içerisinde bulunduğu,
- 3) Canlıların dağılımını ve çokluğunu belirleyen etkileşimleri konu edilen bir bilim olarak temel ekolojik kavramları,
- 4) Çevreyi kirletici davranışlardan kaçınma ve bu tip davranışları engelleme istek ve davranışı,

5) Çevre ve sağlık ilişkisinin önemi, sağlıklı bir çevrede yaşamının anayasal bir hak olmasının yanısıra, böyle bir çevreyi oluşturma, koruma ve geliştirmenin aynı zamanda bir sorumluluk olduğu, çevre sorunlarının çözümüne katılma ve görev alma istek ve bilinci,

6) İçme ve kullanma suyu, atıklar, konut, hava kirliliği, radyasyon, aydınlatma, havalandırma, gürültü, vektör kontrolü, mezarlıklar, gıda sağlığı, çalışma koşulları ve işyeri ortamı, kazalar ve önlenmesi, turist sağlığı ve hekimliği, toplum bireylerinin kazaları önleme ve ilkyardım bilgi ve beceri eksikliği, nüfus sorunu vb. Konuların, çevre ve sağlık sorunları olarak bir bütün halinde ele alınması, kirlетici ögeler ve sağlık bağlantısının kurulabilmesi,

7) Çevreyi korumanın yanısıra düzeltici adımlar atma, bu tip düzeltici çabaları destekleme istek ve bilinci,

8) Çevre konusundaki haber, değerlendirme ve tartışmalarda çok yönlü bakış açısı,

9) Çevreyi korumak için plan ve projeler üretme istek ve becerisi,

10) Kendi yakın çevresinden başlayarak, ülkenin ve dünyanın çevre sorunlarını kavramasını sağlayacak temel bilgiler,

11) Varolan olumsuz çevre koşullarının düzeltilmesinin mümkün olduğu, bunun kişinin kendisine ve gelecek nesillere karşı bir sorumluluğu olduğu bilinci,

12) Doğal ve yapay afetlere hazırlıklı olan, afet durumlarında, sorunların çözümüne katkıda bulunulabilecek temel bilgilere sahip olma, böyle durumlarda toplumsal organizasyonları kolaylaştırma, can ve mal kaybını en aza indirecek uygulama ve davranışlara katılma sorumluluğu.

Öğrenciler ortaöğretimde öğrenmeye açıktırlar ve güçlü bir motivasyon duygusuna sahiptirler. Ayrıca bu dönemde öğrenciler çevre eğitimini özümseyebilecek bir hazırbulunuşluğa sahiptirler.

1.2.1.4.Yüksek Öğretimde Çevre Eğitimi

Türkiye’de sayıları hızla artan üniversite gençlerine arzu edilen tutum ve davranışları kazandırmak amacıyla Ekoloji, Türkiye’nin Çevre Sorunları, Çevre

Hukuku, Çevre Felsefesi, Ekosistemler, Çevre ve İnsan, Çevre Biyolojisi gibi değişik başlıklar altında dersler verilmektedir. Bu derslerde ekosistemlerin işleyişi, çeşitlilik, insan faaliyetleri sonucu ortaya çıkan çevre sorunları ve çözüm önerileri anlatılmaktadır. Özellikle ziraat, orman, biyoloji, mimarlık, çevre mühendisliği, biyoloji öğretmenliği, sınıf öğretmenliği gibi programlara kayıtlı öğrenciler zorunlu olarak konuya ilişkin dersler almaktadır (DPT, Çevre Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 1994).

Yükseköğretim kurumlarında beklenen temel amaç, çevre eğitiminde sürekliliği sağlayacak elemanların yetiştirilmesi, uzman çevre bilimcilerin yetiştirilmesi ve çevre dışında çevreyle ilişkili olmak zorunda olan diğer meslek dallarında da, çevre çevre duyarlılığı paralelinde araştırmalar ve çalışmalar yapabilen bireyler yetiştirmektir (Ceritli, 1996).

Çevre sorunlarının boyutlarını dikkate aldığımızda ekosistemlerin değişiminin, kaynak tahripleri ve kirletilmesinin sonucu çevredeki değişimin canlı hayata etkileri, canlı hayatın çevre üzerindeki baskıları ancak yetiştirilecek uzman araştırmacılar ve ekolojistler ile mümkün olabilecektir.

Gelişmiş ülkelerde üniversite eğitimi kapsamında bireylere çevre ve sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin eğitim verilmektedir. Özellikle çevre, çevre sorunları ve bunlara çözüm önerileri konularında öğrencilere, problemleri görebilme ve bunları çözebilmelerine ilişkin eğitim vermeye çalışılmaktadır.

1.3. Problem Durumu

Çevre insan ilişkisi ilk insanın doğada ortaya çıkışı ile başlamış olmakla beraber zaman içerisinde büyük değişiklikler göstermiştir. Binlerce yıl çevresine olan sınırlı etkisi nedeni ile çevresi ile uyum içerisinde yaşamış insanoğlu özellikle günümüzde kendi yaşamını tehdit eden çeşitli çevre problemleri ile karşılaşmıştır (Doğan, 1992).

İnsanın yaşamını sürdürdüğü biyosfer çok çeşitli ve değişik tehlikelere maruzdur.Bu durum, günümüzde de tüm şiddeti ile sürmektedir.Çevreye yapılan bozucu ve yoğun olumsuz baskıları biyosferdeki yaşama alanlarının, biyolojik taşıma kapasitelerini aşmıştır (Laskowsky, 1989; TBMM, 1994).

Bilimin ve teknolojinin sağladığı olanaklar ortalama yaşam sürecini uzatmış, nüfus artışlarına olanak sağlamış, buna bağlı olarak her türlü tüketimin önemli ölçüde artmasına neden olmuştur.Ancak, İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda nüfus artışı, hava ve su kirliliği gibi çevresel bozulmanın uluslararası boyutlara ulaşması, insanlığın geleceğini sorgulama gereksinimini ortaya çıkartmıştır.1968 yılından başlayarak, başta Birleşmiş Milletlere bağlı kuruluşlar olmak üzere, yerel, ulusal ve uluslararası kuruluşlar bu durumun önlenmesi için yapılabilecekleri,sorunların çözülmesinde izlenebilecek olası yolları gündeme getirmişlerdir (Ayhan, 1999).

Çevre sorunlarının oluşumu gibi çözümü de bütün insanlığın ortak görevleri arasında yer almaktadır.Çevre sorunlarıyla mücadelenin kazanılması içinde toplumun her kesiminin bu konuda bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi gerekir.

Çevre bilincinin geliştirilebilmesi ve bir yaşam biçimine dönüştürülebilmesi için sürdürülebilir kalkınma kapsamında bir çevre eğitimi programı oluşturulmalıdır.Bu bağlamda, çevre eğitimi; çevre için bir bilinç ve sorumluluk geliştirmek amacıyla, çevrenin bugün ve gelecekte de kalkınması için yaşam boyu devam eden bir süreç olmalıdır (Fegebank, 1990).

Toplumun her kesiminde kalıcı ve etkili bir çevre koruma bilincinin sağlanmasında tek etkili çözüm eğitimden geçmektedir.Çünkü çevrenin korunması, onu en çok etkileyen insanın bilinçlendirilmesi yani eğitilmesi ile mümkündür.Bu konuda bilinçlenmemiş bir toplum; canlıları tüketir, havayı, suyu kirletir (Arslan, 1997).

Çevreye ilişkin tüm sorunlar sosyo-ekonomik koşullar ve yetersiz insan davranış kalıplarından kaynaklandığından çevre sorunlarına uygun çözümler ancak

bilgi ve değer sistemlerine yönelik çabalar sonucu bulunabilir ki bu da ancak eğitimle mümkündür.

Günümüzde sürdürülen aşırı kaynak tüketimi ve bunun sonucunda ortaya çıkan hızlı çevre kirlenmesinin temelinde ekonomik ve teknolojik diğer nedenlerle birlikte, insanların çevre duyarlılığı doğrultusunda yetiştirilmesi olgusu vardır.İnsanlardaki çevre duyarlılığını artırmak için, bireylere çevre bilinci kazandırılmalı ve çevre eğitimi stratejileri belirlenmelidir.

Çevre eğitimi, sağlık, kalkınma ve doğla hayatın korunması gibi toplumsal ve ekonomik çok çeşitli hedeflerin hayata geçirilmesi açısından önem taşımaktadır.Çevrenin korunması ve kurtarılmasına ilişkin bilinç oluşmadan, söz konusu hedeflerin gerçekleştirilmesinde güçlüklerle karşılaşılması kaçınılmaz olur.Bu bilincin geliştirilmesi verilecek çevre eğitimiyle ve bu eğitimde öğrenilenlerin gündelik yaşama ilişkin problemlerin çözümüne uygulanabilmesiyle mümkün olabilir (Ayhan, 1999).

Hızla artan çevre sorunlarının çözümünde ve çevrenin korunup iyileştirilmesinin temelinde yatan eğitim kişiye sadece belirli konularda davranış değişikliği kazandırmamalı, aynı zamanda belli başlı sorunlar karşısında da kişide mücadele bilincini uyandıracak ve çözüme ulaştıracak davranışı kazandırmalıdır.Günümüzde “ Çevre Eğitimi” verilerek çevre bilincinin sağlanması evrensel bir sorumluluktur.Bu nedenle çevre eğitimi programları, eğitim kademesinin başlangıcından itibaren şekillendirilmeli ve bilinçli olarak kişiye kazandırılmalıdır.Liselerde okuyan öğrencilerin bu konuda yeterli derecede eğitilmesi, bu genç nesli ileriki yıllarda çevre konusunda daha duyarlı, verimli bir hale getirme açısından önem taşımaktadır (Morgil, Yücel; 1999).Çevre eğitimi üzerine yapılan çalışmalara, bireylerin çevre eğitimini en verimli şekilde aldıkları öğretim seviyesinin ortaöğretim olduğunu göstermektedir.Bu nedenle ortaöğretim yani lise düzeyinde çevre eğitiminin programlarda daha kapsamlı ve yaygın hale getirilmesi ve öğrencilerde çevre bilincinin en iyi şekilde oluşturulması ve bunun

uygun ortamlarda davranış değişikliği yaratacak süreçler haline getirilmesi gerekmektedir.

1.3.1 Yapılan çalışmalar

Tiflis Konferansı Nihai Raporu 'nda belirtildiği gibi “ Çevre eğitiminin , ulusal eğitim sistemi ile bütünleştirilmesi için eğitim ve kurumsal yapılarda gerekli olan değişimler sadece deneyimle değil am aynı zamanda eğitim politikalarıyla ilgili konuların geliştirilmesine yönelik araştırma ve değerlendirmelere de dayanmalıdır. Çevre eğitimi konusunda gerekli olan vurgu ,içerik yöntem ve araçlar doğrultusunda araştırma ve deneylerin desteklenmesine özel önem verilmesi gerekir “ (Aktaran DPT, Çevre Özel İhtisas Komisyonu Raporu).

1970'li yıllarda başlayan tartışmalar çeşitli ülkelerin eğitim programlarında çevre konularına yer vermesi ile daha farklı ve ayrıntılı boyutlar kazanmış çevre eğitiminin her kademesi ile ilgili araştırmalar ve çalışmalar yapılmıştır.

1.3.1.1. Türkiye’de Yapılan Çalışmalar

Tosunoğlu (1988), “ Türk ve Amerikan Öğrencilerin Çevreye Karşı Duyarlılıklarını Karşılaştıran Kültürler Arası Bir Çalışma” konulu yüksek lisans çalışmasında A.B.D Türkiye’deki ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin çevreye karşı duyarlılıklarını karşılaştırmıştır. Bu çalışmada çevre ile insan arasındaki dengeyi bozanın insan olduğu ve bu hassas dengenin hem insan hem de çevre yararına korunması ve bozulanın yeniden kurulmasının gerekliliğinde çevreyi değiştirdiği ve bozduğu için yine insanın sorumluluğu belirtilmektedir. Bu çalışmada çevre ve çevre sorunlarına karşı tutumlarda değerlendirilmiştir, Amerikan ve Türk 7. sınıf öğrencilerinin tutumları karşılaştırıldığında eğitim düzeyinin yükselmesi ile çevreye karşı daha pozitif ve anlamlı şekilde değiştiği görülmüştür. Elde edilen bulgular durumun Türk öğrenciler aleyhinde olduğunu göstermiştir.Türk öğrencileri göz önüne alındığında, eğitim düzeyi arttıkça çevreye karşı tutumun pozitif yönde değiştiği bulunmuştur.Çalışma aynı zamanda farklı sosyo-ekonomik ortamlara sahip okullardan gelen öğrencilerin çevreye karşı tutumlarını araştırmayı amaçlamış ve

sonunda uluslar arasında ki sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerinin pozitif çevre tutumları geliştirilmesinde , gelişmiş ülkeler lehine rol oynadığı ortaya konulmuştur.

Tosunoğlu (1988) tarafından yapılan araştırmada Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Bölümü ve Çevre Mühendisliği bölümlerine yeni kayıt yaptıran lise mezunu gençlerin çevreye duyarlılıklarının tesbitine çalışılmış ve bunun beklenen düzeyin altında olduğu saptanmıştır.

Tican (1996) tarafından yapılan bir araştırmada ilköğretim 8. sınıf düzeyindeki öğrencilere havanın öneminin kavratılması ve hava kaynaklarının sağlıklı olarak korunması standart bir hava ünitesi geliştirmiştir. Bulguların , hava koruma ünitesinin öğrencilerin hava ve çevre ile ilgili tutumlarını pozitif yönde geliştirdiğini gösterirken, özellikle hava kız öğrencileri hava ve çevre konularında daha duyarlı olduklarında ortaya çıkarttığı belirtilmektedir.

Doğan (1993) tarafından yapılan bir araştırmada ilköğretim 7. sınıf düzeyindeki öğrencilere toprağın öneminin kavratılması ve toprak kaynaklarının korunarak sağlıklı bir şekilde gelecek nesillere aktarılabilmesi için Fen Bilgisi dersi içinde yer alabilecek standart bir “Toprak” ünitesi geliştirilmiştir. Geliştirilen toprak koruma ünitesinin , öğrencilerin bilgilerini arttırmalarına ve be konuya yönelik olumlu tutum geliştirmelerine yardımcı olduğunu gösterdiği belirtilmektedir. Geliştirilen ünite çevre konularının fen müfredatına entegre edilmesine yönelik olarak ileride yapılacak gelecek çalışmalar için rehber görevini üstlenebileceği belirtilmiştir.

Yücel ve Morgil (1999) “Çevre Eğitiminin Geliştirilmesi” isimli araştırmalarında eğitim kurumlarındaki çere eğitimini geliştirmeyi, araştırma sonucunda “ Çevre Eğitimi” sürecinin gelecekte daha geniş bir perspektife dönüşmesi ve tüm dünyada ki eğitimin en hassas bölümünü oluşturması amaçlanmaktadır. Araştırmada orta öğretim kurumlarında çevre eğitiminin geliştirilmesi amacı ile hazırlanan öğretmen , öğrenci ve velilere yönelik sayıları 20 ile 40 arasında değişen anket soruları Anakara ili’nde çeşitli liselerde uygulanmıştır.

Yapılan çalışmada her kitledeki insana belirli bir çevre eğitimi verilmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Cingör (2000) “Fen Eğitimin Öğrencilerin Çevre ve Çevre koruma Projesi Hazırlamasına Yönelik Bir Çalışma” isimli tezinde doğal mirasın herhangi bir parçasının bozulmasının yada yok olmasının bütün insanlığa zarar verdiğinin ve bütün telafisinin mümkün olmadığının bireylerce öğrencilik döneminde öğrenilmesi gerektiğini belirtmek amacıyla hazırlanmış ve bu proje kapsamında :

- a) Öğrenciler çevre konusunda yeterince bilinçli midir?
- b) Çevre eğitimi ile ilgili olarak okullarda ki fen derslerinde yapılabilecek çalışmalar nelerdir?

sorularına yanıt aranmıştır.Elde edilen verilere göre öğrenciler hazırladıkları projeler nedeni ile çevre eğitimi konusunda bilinçlenmişlerdir ve fen bilgisi derslerinde aktif çalışmalar yapabileceklerini göstermişlerdir.

Arkış(1992) tarafından çevre eğitime dönük su konusunun mevcut ilköğretim 6. sınıf Fen Bilgisi programına entegrasyonuna ilişkin “Ortaokul Altıncı Sınıf Fen Programına Entegre Edilen Su Koruma Ünitesinin Öğrencileri Su ve Çevre ile İlgili Tutumlarına Etkisi” konulu yüksek lisans çalışmasında su ve çevre ile ilgili tutum ölçekleri geliştirilmiş ve bunlar öğrencilere uygulanmıştır. Bulgular su ünitesinin sadece su ile ilgili tutumları geliştirdiği ancak çevre ile ilgili tutumları geliştiremediğini göstermiştir.Diğer yandan cinsiyetin, öğrencilerin su ve çevre ile ilgili tutumları açısından belirgin bir farklılığa yol açmadığı ve uygulama ile cinsiyet arasında belirgin bir etkileşimin olmadığı da elde edilen sonuçlar arasındas yer almaktadır.

Arda ve Yıldız (1992) tarafından yapılan “Üniversitelerde Çevre Eğitimi Öğretmenliği” isimli çalışmalarında okullarda “çevre, çevre koruma “ başlığı altında öğretim yapıldığını , bu konuyu öğrencilere sunacak özel olarak yetiştirilmiş çevrecilik uzmanı öğretmenlere ihtiyaç olduğu belirtilmişlerdir.

Tosunoğlu (1993) “ Çevreye Karşı Tutumun Belirleyicileri ve Ölçütleri Üzerine Bir Çalışma” konulu doktora çalışmasında Türkiye’nin endüstri ve geri dönüşüm açısından gelişmekte olan bir ülke olduğu , teknolojik gelişmenin çevre üzerine etkileri gelişmiş ülkelerde kadar büyük büyük bir problem olmadığı ancak aşırı nüfus artışının, elektrik üretiminde nükleer enerjinin kullanılmasının düşünülmesi ve biyolojik çeşitliliğin problem olarak ortaya çıktığı belirtilmiştir. Bu çalışmadan çevreye karşı tutumun çevre için istenilen davranışın geliştirilmesinde önemli bir faktör olduğu, çevre bilgisi ve ailenin eğitim seviyesinin çevreye karşı tutumunu belirlediği ,çevreye karşı istenilen davranışın geliştirilmesinde kontrol mekanizmasının önemli olduğu , çevreye karşı tutumda cinsiyetin önemli rol oynadığı sonuçları çıkarılmıştır.

Kızıroğlu (1995) “ Türkiye’de Çevre Eğitimi veya Çevre İçin Eğitim” başlıklı bir bildiri II. Eğitim Bilimleri Sempozyumunda sunulmuştur. Bu bildiride her düzeyde eğitim incelenip öneriler sunulmuştur, çevre eğitiminin yaşamın bir parçası olduğu bunun yaşanıp öğrenilebileceği öğrenme ve katılma uygulama programlarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasının zorunlu olduğu belirtilmiştir.

Basın ve diğer kitle iletişim araçları ile kanalı ile çevre eğitimi ile ilgili konuların toplumun tüm katmanlarına iletilmesinin, yurtdışında uygulanmaktan olan çevre eğitimi metot ve programlarının adaptasyonu çalışmalarının yapılmasının gerektiği bildirilmiştir.

Yalçın(1993) “ Çevre Duyarlılığı ve Eğitimi” isimli çalışmasında çevre eğitiminin öneminden , çevre eğitiminin genel durumundan , çevre eğitiminin verilmesinde rolü olan faktörlerden bahsetmiştir. Sonuçta çevre eğitiminin çevre merkezli olması ve çevre eğitimi ile ilgili çalışmaların desteklenmesigerektiği belirtilmiştir.

Örnek(1994) “ Çevre Eğitimi ve Lise Eğitim Programlarındaki Yeri” isimli çalışmasında çevre eğitiminin niteliğinden bahsedilmiş çalışmada lise öğrencilerine üç bölümden oluşan bir anket 10 lisede toplam 100 lise 1,2 ve 3. sınıf öğrencisine

uygulanmıştır. Anket sonuçları öğrencilerin başta insan sağlığını doğrudan etkilecek konular olmak üzere , çevre konularında büyük bir ilgi duydularını göstermiştir. Program incelemeleri sonucunda konuların çeşitli derslerde çok dağınık bir biçimde verildiği , pek çok bilginin seçmeli olarak verilen i, çevre ve insan derslerinde tekrarlandığı görülmüştür. Araştırmanın sonucundan yola çıkarak konuların seçmeli bir dersle verilmeye çalışması yerine, ilgili derslerde, insan sağlığına ağırlık verilerek ve uygulamalı olarak incelenmesi önerilmiştir.

Tekçe (1995) “Çevre Duyarlılığı İçin Halk Eğitimi: Burdur Örneği” adlı çalışmada çevre duyarlılığının Burdur halkında ne ölçüde gelişmiş olduğu ve bunu etkileyen faktörler araştırılmış, sonuçta halkın çevre sorunlarına duyarsız oldukları , bireylerin çevre sorunlarına karşı duyarlı olmaları için öğrenimleri sırasında böyle bir program almalarının önemli olduğu belirtilmiştir.

Ceritli(1996) “Çevre Sorunları – Çevre İçin Eğitim İlişkisi ve Bir Araştırma Örneği” isimli çalışmasında çevre sorunlarının nedenleri ve gelişim seyri değerlendirilmiş, çevre sorunlarının ortaya çıkışıyla birlikte gelişen çevreci akımlara değinilmiş, yine dünya üzerinde ve Türkiye’de yaşanan çevre sorunlarının bir portresi çıkarılmıştır.

Ayrıca formel ve informal eğitim araçları konu edilmiş ve Türkiye örneğinde karşılaşılan sorunlar dile getirilmiştir. Sivas il merkezine bağlı temel ve ortaöğretim kurumlarında yapılan bir uygulama çalışması ile , öğrencilerin çevre için eğitime bakış açıları ve çevre duyarlılıkları tesbit edilmeye çalışılmış ve sonuçta çevre için eğitim derslerinin müfredata yeni alınmış olmasından dolayı karşılaşılanın eğitimci eksikliği olduğu belirtilmiş eğitimcinin mevcut kaynaklar ve kirlenmelerle gelecek kuşaklar arasındaki ilişkiyi çok iyi bilmesi ve bunun dersten öte bir şey olduğunu anlaması gerektiği belirtilmiştir.

Dımışkı (1998) “Ortaöğretim Fen Programında Ekoloji ve Çevre Konularının Öğretmen ve Öğrenci Hazır Bulunuşluğu Açısından Değerlendirilmesi” konulu yüksek lisans çalışmasında Türkiye’de çevre eğitiminin mevcut durumun durumunu

ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmada çevre ve insan dersini alan öğrenciler karşılaştırılmış sonuçta dersi alan öğrencilerin almayan öğrencilere göre akılda tutma sorunlarında daha yüksek başarı gösterdikleri halde dersten yeterince faydalanamadıkları anlaşılmıştır. Çevre ve insan dersinin tüm konularını işlemekte kendilerini yeterli bulamadığı da vurgulanan bulgular arasındadır. Bu çalışmada öğretmen yetersizliğinin başlıca nedenin öğretmenlik eğitimi veya rahatça ulaşılabilecek, kaynakların bulunmadığı olarak gösterilmektedir.

Ayhan (1999) tarafından yapılan “İlköğretim İlk Üç Sınıftaki Öğrencilerin Yakın Çevre Bilincini Etkileyen Etmenler” konulu yüksek lisans tezi temel eğitimin ilk yıllarında öğrencilerin yakın çevre bilincini etkileyen etmenleri belirlemeyi, bu süreçte ailenin, okulun ve öğretmenin tutumlarını öğrencilerin bilinç düzeyini nasıl etkilediğini saptamayı amaçlamıştır. Araştırmada zorunlu temel eğitimin ilk üç yılında öğrencilerin el yıkama alışkanlıkları, yakın çevre temizliği, tutumlu davranma alışkanlıkları ile doğal çevre ile ilişkiler açısından çevre ile ilgili öğrenmeleri ,duygu, düşünceve görüşleri, gözlenebilir olumlu davranışlarını destekleyen koşullar hem kendilerinden hem de aileleri , okulları ve öğretmenlerinden derlenen veriler dikkate alınarak saptanmaya çalışılmıştır.

Araştırma Ankara ili Merkezi sınırları içindeki ilköğretimin ilk üç sınıfındaki öğrencilere yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda MEB ilköğretim programının amaç, ilk ve hedeflerinin çevre eğitimi destekleyen nitelikte olduğu , sınıflarda yapılan çalışmalarda çevre eğitimi için çalışmalar yapıldığı , öğrencilerin çevre sorunlarına duyarlı oldukları ancak öğrendiklerini her zaman uygulamadıklarını belirtmiştir.

Nazlıoğlu(1988) yılında yaptığı “ Çevre Bilincinin Oluşmasında Çevre Eğitiminin Rolü” isimli çalışmasında nüfusun hızla artmasıyla birlikte, sanayileşme ve kentleşmeden doğan çevre sorunlarının insanların karşısına çözümü zor sorunlar olarak ortaya çıktığı, Batı’ya nazaran daha geç ve daha az yoğun olsına karşın bu sorunların Türkiye’de de yaşandığı bunların çözümünde en etkili faktörün halkın çevre konusunda bilinçlendirilmesi olduğu vurgulanmaktadır.

Topaloğlu (1999) tarafından yapılan “ Çevreye Yönelik Tutumlar ve Çevre Eğitimi” çalışmada bireylerin çevre kirliliğine bakışı, sergiledikleri tutumların ortaya çıkarılması ve çevre bilincinde eğitim boyutunun etkisinin anlaşılması amaçlanmıştır.

Yapılan anket sonucunda bilinçli çevreciliğin çok yönlü eğitim yolu ile yoluyla sağlanabileceği vurgulanmıştır.

Demirdöven Polat (1999) “Türkiye’de Çevre Eğitiminin Durumu” ” isimli çalışmasında Türkiye’de verilen çevre eğitimini incelemiş ve bu konuda yapılan çalışmalar üzerinde durulmuştur.

Daştan(1999) “ Çevre Koruma Bilinci ve Duyarlılığın Oluşmasında Eğitimin Yeri ve Önemi” ” isimli çalışmasının sonucunda özellikle orta öğretimde çevre ile ilgili derslerin seçmeli olması sonucunda bu dersleri seçen öğrenci sayısının az olması ve bu az sayıdaki öğrenci için derslik açma imkanının bulunmayışının örgün eğitimde çevre eğitimi verilmesini imkansız hale getirdiği vurgulanmaktadır.

Öztürk(2001) “ İlköğretim Okulları İçin Bir Çevre Eğitimi Programı” isimli çalışmasında ilköğretim okulları I. Kademe mevcut hayat bilgisi, fen ve sosyal bilgiler dersleri içinde yer alan çevre ile ilgili konuları zenginleştirmek, çeşitli öğretim metodları ve araç gereçleri ile desteklemek, öğrencilerin çevre bilince ve sorumluluğu kazanmalarına yardımcı olmak amacı ile paket bir çevre eğitimi programı hazırlanmıştır. Programın hazırlanmasında temel oluşturan ihtiyaçların belirlenmesi için nitel araştırma yöntemleri kullanılmış, çevre fen eğitimi konusunda uzman 3 akademisyen, 8 ilköğretim okulu öğretmeni ,4 veli vede Talim Terbiye kurulunda görevli 1 program geliştirme uzmanı ile görüşmeler yapılmış , hayat bilgisi, fen ve sosyal bilgiler dersleri kitapları ve programları dünyada uygulanmakta olan çeşitli çevre eğitimi programlarıyla birlikte incelenmiştir.

Yapılan görüşmeler ve programın pilot uygulaması sonucunda ilköğretim öğretmenlerinin hazırlanan çevre eğitimi programını uygulamak konusunda eğitime ihtiyaçları olduğunun görüldüğü belirtilmiştir.

İlgar(2001) “Çevre Bilim Eğitiminde Çevre ile İlgili Olumsuzluklarve Çözüm Yolları” çalışmasında çevre bilim eğitimi için çevreden gelen olumsuzluklar nelerdir sorusu araştırılmış ve şu sonuçlara ulaşılmıştır.

- 1) Eğitim ortamının nem , ısı, ısı problemi
- 2) Atmosfer koşullarının etkisi
- 3) Düzensiz Kentleşme
- 4) Gürültü kirliliği
- 5) Elektronik Kirliliği
- 6) Çevrenin ekonomik şartlarının getirdiği olumsuzluklar
- 7) Küreselleşme

Bu konular değerlendirdikten sonra sonuç ve önerilerde bulunulmuştur. Sonuçta kitle iletişim araçları ile eğitici , öğretici ve yönlendirici programlara yer verilmesi, yaşanılabilir sağlıklı bir çevre için sürdürülebilir bir kalkınmanın hedeflenmesi, ailelerin eğitimi için yaygın bir eğitime önem verilmesi, geleneksel eğitimin sosyal grupların ihtiyaçlarına cevap verir nitelikte olması gerektiği belirtilmiştir.

Altın(2001) “Biyoloji Öğretmeni adaylarının çevreye yönelik tutumları” çalışmasında, biyoloji öğretmeni adaylarının çevreye yönelik tutumlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin çevre ve çevre sorunlarına yönelik tutumlarının genel olarak olumlu olmakla birlikte, cinsiyete göre tutumlarda farklılık olmadığı, yalnız sosyoekonomik düzey yükseldikçe çevreye yönelik tutumlarının daha olumlu hale geldiğinin görüldüğü belirtilmiştir.

Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF) ile yapılan yazışmalar sonucunda, Akdeniz ülkelerini kapsayan çevre eğitimi programı olan Across the Waters (ATW)

kapsamında desteklenmeye layık bulunan “Genç Ekologlar Eğitim Programı” adlı proje çevre eğitimi konusundaki çalışmalarıyla ülkemizde önemli yeri olan Çevre ve Araştırma Vakfı bünyesinde Ege ve Dokuz Eylül Üniversitelerinden öğretim üyelerinin katkılarıyla 2001-2002 öğretim yılında uygulanmaya konuldu.

Bu program orta öğretim çağındaki öğrencilere ekosistem mantığını vererek doğayı daha yakından tanımayı ve sevdirmeyi; sonucunda da çevre duyarlılığını kazandırarak çevreyi olumlu davranışları benimsetmeyi amaçlamaktadır. Düzenlenen bu program kapsamında katı ve tıbbi atıkların değerlendirilmesi, atık suların temizlenmesi, su kaynaklarının korunması, temiz içme suyu sağlanması, hava kirliliğinin önlenmesi, sulak alanlar, temiz enerji kaynakları, rüzgar enerjisi, orman, tatlı su, göl, kumul, sahil ve maki ekosistemleri konularında bilgi verilerek ve her hafta bir yere inceleme ve araştırma gezisi düzenlenecektir. Programı başarıyla tamamlayan öğrencilere törenle Genç Ekolog Eğitim Sertifikası verilecektir.

ABD ve Türkiye hükümetleri arasında 1995 yılında imzalanan GLOBE programı (Global Learning and Observations to Benefit the Environment) protokolü gereği İzmir’de bulunan bazı özel okullarda öğrencilerin çevre ve sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin eğitimine başlanmıştır.

UNESCO tarafından organize edilen Güneydoğu Akdeniz Çevre Projesi (SEMEP), Güneydoğu Akdeniz’i çevreleyen ülkeler arasında ilköğretim, ortaöğretim, mesleki ve teknik öğretim kademelerinde özellikle çevre eğitime dönük konular başta olmak üzere eğitim-öğretime ilişkin çeşitli konularda işbirliği yapılmaktadır. Bu proje kapsamındaki uygulamalar Antalya ilindeki bazı okullarda sürdürülmektedir. Ülke genelinde bazı okullarda çevre eğitimi ile ilgili bazı programlar yürütülmekte ve bunlar öğrencilerin beğenisini kazanmaktadır.

1.3.1.2. Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Birleşmiş Milletler Çevre Programı’nın Küresel Araştırması çevre eğitiminin bir başka boyutunun altını çizmiştir. Bu araştırma 72 ülkeden 5-16 yaşlarındaki

26.000 çocuk üzerinde uygulanmıştır. Dünya çocuklarının hava ve su kirliliği oranlarından ve hızlarından endişe duydukları, çocukların yaklaşan çöplerin yok edilme sürecinde önemli bir tehlike olarak gördükleri belirtilmiştir. Araştırma, çocukların bu sorunların muhtemel etkileri hakkında da bilinç sahibi olduğunu göstermiştir. Çocukların bu sorunların çözümünde neler yapabileceklerine ilişkin önerileri temizleme çabaları önerme yoğunlaşmıştır. Çevre programlarının geliştirilmesi ve çevre bilincinin oluşturulmasında eğitiminde önemli rol oynadığı aynı oranda vurgulanmıştır. Araştırma bulgularından çıkarılan sonuç çocukların çevre konularıyla ilgilenmekte ve sonuçlarının anlamakta olduğu yolundadır. Bu yaklaşımla çevre eğitimi ile ilgili çalışmalarda programlar, projeler ve etkinliklere ağırlık verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Worldwide(1992) tarafından gerçekleştirilen bir anket 12-18 yaş arasındaki gençlerin hava ve su kirliliği, katı atıklar ve koruma gibi konulardaki bilgisini ölçme amacıyla hazırlanmıştır. Araştırma sonucunda gençlerin yetişkinlerden daha iyi sonuçlar alacağına ilişkin beklentileri doğrulamadığı belirtilmiştir.

Bogan(1996) Çalışmalarından biri olan “Florida Çevre Okur Yazarlığı Araştırması”, lise öğrencilerinin çevre okur yazarlığını ölçmek amacıyla Florida’nın iki okul bölgesinde 14 liseden 370 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada çevre okur yazarlığı şöyle tanımlanmıştır; ekolojiyi bilmek, çevre yanlısı tutum benimsemiş olmak, sorumlu çevre davranışlarına değer vermek, sorumlu çevre davranışlarına katılmak.

Araştırmanın sonuçları biyoloji dersi standartlarının ekoloji bileşenine dayalı çevre eğitimi alanındaki çabaların istenen sonuçları sağlamadığını, fen dersleri aracılığıyla verilen çevre eğitiminin çevre okur yazarlığının gelişimini kolaylaştırmadığını ortaya koymuştur. Araştırmanın sonuçlarına dayanarak geliştirilen öneri, disiplinleri birleştiren ders standartları geliştirilmesi; davranışların oluşumunda tutumların önemli rol oynadığı dikkate alınarak çevre eğitimi dersinde katılımcıların kişisel görüşlerinin temellerini ortaya koymaya özendirecek disiplinlerden oluşacak çapraz disiplinli program etkinlikleridir.

Gayford(1996) 11-18 yaşlarındaki öğrencilerle çevre eğitimi için bir eylem araştırması yapmıştır. Çalışma programın belirlendiği zaman çizelgesi dışındaki saatlerde okul binalarını çevre açısından sorumlu bir yönetim ve davranış modeli olarak kullanma üzerinde odaklanmıştır. Araştırmanın sonucu, zaman çizelgesi belirli programları etkilemenin güçleştiği bir ortamda, bu yaklaşımın çevrenin önemli olduğunu düşünen öğretmenler ve öğrenciler için çok verimli olabileceğini göstermiştir.

Stevenson(1997) .küresel çevre konularının çeşitliliği arttıkça ve çevre eğitiminin kapsamı genişledikçe, okul programlarında çevre konularına daha fazla yer verilmesine ihtiyaç duyulduğundan hareketle, öğrencilerin çevre konusunda düşünceli davranma alışkanlıklarını edinebilmesi için pek çok konunun kapsanması yerine birkaç konunun derinlemesine incelenmesi, üzerinde odaklaşma olanaklarını araştırmıştır.

Lucas(1999) “Çevre Eğitiminde Bilimsel Eğitimin Rolü” İsimli çalışma yapmış, bu çalışmada çevre eğitimi anlamı bilim ve çevresel eğitim konuları üzerinde durmuştur.

Tikka(2000) “Öğrencilerin Eğitimsel Geçmişinin Çevreyle İlgili Tutum, Aktivite ve Bilgilerine Etkisi” isimli çalışmasında öğrencilerin çeşitli eğitim kurumlarında aldıkları çevre eğitiminin doğa ve çevreye olan tutumlarını değiştirip değiştirmediğinin, aktivite ve bilgileriyle ilişkili konularda çevrelerini daha çok inceleyip incelemediklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın sonucuna göre kişinin yaşadığı yer çevreye karşı tutumunu şekillendir- mektedir. Çalışmada çevreye karşı en pozitif tutumların Güney Finlandiya’daki nüfus seviyesinin az olduğu metropolitan bölgeden öğrenciler arasından olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda bireyin kişiliğinin ve diğer insanlarla etkileşimlerinin çevreye tutumlarını etkilediği söylenmiştir.(Fogel,1993). Sonuçta çevreye karşı tutum, aktivite ve bilginin öğrencinin eğitimsel geçmişiyle bağlantılı olduğunun ispatlandığı belirtilmiştir.

MA ve Baterson(1999) tarafından yapılan "Bilime Yönelik Tutmlar ve Çevreye Yönelik Tutumlar Arasındaki Bağlantının Çok Değişkenli Bir Analizi" isimli çalışmasında çevresel eğitim araştırmacıları, bilime yönelik tutumlar ve çevreye yönelik tutumlar arasındaki ilişkiyi tanımlamışlardır. 9. sınıf öğrencilerinde yapılan çalışmada çevreye karşı olumlu tutum içerisindekilerin fen bilimine karşı da olumlu tutumlar gösterdiği vurgulanmıştır. Sonuç olarak çevreye yönelik tutumlarla , bilime yönelik tutumların birbirini etkilediği saptanmıştır.

1.4. Araştırmanın Amacı

Eğitimin çevreye yönelik biçimde verilmesi, geleceğimiz açısından büyük önem taşımaktadır.Bu da tüm eğitim kurumlarında gerçekleşebilir.

Bu çalışma ile liselerde öğrencilerin çevreye karşı duyarlılık derecelerinin ve çevreye karşı ilgilerinin oluşmasında çevre eğitiminin yerinin belirlenmesi ve ortaöğretim düzeyinde çevre eğitimi için neler yapılabileceğini saptamak amaçlanmıştır.

1.5. Araştırmanın Hipotezleri

Şu hipotezler test edilmiştir:

1. Öğrencilerin çevreye karşı tutumları cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.
2. Öğrencilerin çevreye karşı tutumları yaşlarına göre farklılık göstermektedir.

1.6. Araştırmanın Önemi

Günümüzde sürdürülen aşırı kaynak tüketimi ve bunun sonucunda ortaya çıkan hızlı çevre kirlenmesinin temelinde, insanların çevre duyarlılığı doğrultusunda yetiştirilmesi bulunmaktadır.Kirleten insan olduğuna göre, çözümde insanın bu konuda geliştirilmesidir ki bu da ancak gerekli bilgi, beceri ve duyarlılığın

kazandırılması ile mümkündür.İnsana gerekli duyarlılığın ve koruma bilincinin kazandırılmasında en önemli araç eğitimidir.

Çevre eğitimi; sağlık, kalkınma ve doğal hayatın korunması gibi hedeflerin gerçekleştirilmesi açısından önemli bir konudur.Çevrenin korunmasına ve kurtarılmasına ilişkin bilinç oluşmadan, söz konusu hedeflerin gerçekleştirilmesinde önemli güçlükler yaşanması kaçınılmazdır.

Toplumun her kesiminde kalıcı ve etkili bir çevre koruma bilincinin sağlanmasında tek etkili çözüm eğitimden geçmektedir.Çünkü çevrenin korunması, onu en çok etkileyen insanın bilinçlendirilmesi yani eğitilmesi ile mümkündür.Araştırmalar, gelişmekte olan ülkelerde öğrenci yatırımlarının topluma büyük ölçüde geri döndüğünü göstermektedir.

Çevre eğitimini, Disinger (1985) insanın biyofiziksel ve sosyal çevresiyle ilgili değerlerin, tutumların ve kavramların tanınması ve ayırtedilmesi diye tanımlamaktadır.İlk kez 1970 yılında Dünya Günü'nde planlanmaya başlayan çevre eğitimi dünyanın karşı karşıya bulunduğu sorunlardan haberdar olan, bu sorunların nasıl çözülebileceğini bilen ve buna gönüllü olan vatandaş yetitirmeyi amaçlamaktadır.Çevre Eğitim programları, eğitimi kademesinin başlangıcından itibaren şekillendirilmeli ve bilinçli olarak kişiye kazandırılmalıdır.

Bu araştırmanın, çevre eğitiminin öğrencilerin çevreye karşı tutumlarını nasıl etkilediğinin ve bu doğrultuda nasıl bir çevre eğitimi verilmesi gerektiğinin belirlenmesi açısından somut bir örnek olacağı düşünülmektedir.Çevre eğitiminin etkin bir biçimde yapılması bakımından ışıktutacaktır.

1.7 Tanımlar

Çevre : Canlıların içinde bulunduğu ve tüm hayatsal faaliyetlerini sürdürdüğü ortam ya da koşullardır.

Çevre Eğitimi : İnsanın biyofiziksel ve sosyal çevresiyle ilgili değerlerin, tutumların ve kavramların tanınması ve ayırtedilmesidir.

Çevre Duyarlılığı : Bireylerin çevre sorunlarına bakış açılarındaki hassasiyet ve çevreye olan ilgi dereceleri.

BÖLÜM II

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklerini, verilerin toplanması ve verilerin analizinden söz edilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada ilk olarak tarama modeli kullanılmıştır. Bu araştırma ile liselerde okuyan öğrencilerin çevreye, çevre sorunlarına olan ilgileri saptanmaya çalışılmıştır.

İkinci olarak lise öğrencilerinin çevreye karşı tutumlarının yaşlarına ve cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediği tesbit edilmeye çalışılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Ankara ili merkez ilçelerinde 2002-2003 eğitim-öğretim yılında eğitim görmekte olan lise öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise Ankara ile Keçiören ve Yenimahalle ilçelerinden random yönetimine göre seçilen Kanuni Lisesi, Alparslan Lisesi, Çiğdemtepe Endüstri Meslek Lisesi, Batıkent Lisesi, Halide Edip Adıvar Lisesi, Keçiören Laboratuvar Sağlık Meslek Lisesi ve Yahya Kemal Beyatlı Lisesi'nden 105 kız ve 143 erkek öğrenci oluşturmaktadır.

Tablo 1 : Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Liselerde, Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.

Cinsiyet	Kız		Erkek		Toplam	
Okullar	f	%	f	%	f	%
Kanuni Lisesi	5	33,3	10	66,7	15	6
Alparslan Lisesi	49	56,3	39	43,7	88	35,5
Çiğdemtepe Endüstri Meslek Lisesi	5	14,3	30	85,7	35	14,1
Batıkent Lisesi	10	58,8	7	41,2	17	6,9
Halide Edip Adıvar Lisesi	34	40,5	50	59,5	84	33,9
Keçiören Laboratuvar Sağlık Meslek Lisesi	-	-	3	100	3	1,2
Yahya Kemal Beyatlı Lisesi	2	33,3	4	66,7	6	2,4
					248	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 42,7'si kız öğrenciler, % 57,3'ünü erkek öğrenciler oluşturmaktadır.

Araştırma örneklemini oluşturan öğrencilerin % 35,5'ini Alparslan Lisesi öğrencileri, % 33,9'unu Halide Edip Adıvar Lisesi öğrencileri, % 14,1'ini Çiğdemtepe Endüstri Meslek Lisesi öğrencileri, % 6,9'unu Batıkent Lisesi öğrencileri, % 6' sını Kanuni Lisesi öğrencileri, % 2,4'ünü Yahya Kemal Beyatlı Lisesi öğrencileri, %1,2'sini Keçiören Laboratuvar Sağlık Meslek Lisesi öğrencileri oluşturmaktadır.Bu okul ve öğrenciler random yönetimine göre seçilmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırma için konuyla ilgili literatür taraması yapıldıktan sonra elde edilen çalışmalar ve bu çalışmalardaki anketler incelenmiş ve lise öğrencilerinin çevre konularına, çevre sorunlarına ilgileri, duyarlılıkları ve çevreye karşı tutumlarını saptamak amacıyla bir anket geliştirilmiştir.Anket hazırlanırken uzman kişilerin yardımıyla, konu ile ilgili bir değerlendirme anketinde ne gibi soruların ve ölçütlerin bulunması gerektiği saptanmıştır.Gelen eleştiriler ve öneriler doğrultusunda anket

yeniden düzenlenmiş ve uzman görüşüne yeniden başvurulmuştur. Uzmanların önerileri ile ankete son şekli verilmiştir. Anket üç bölümden oluşmaktadır;

1. Birinci bölümde kişisel sorular ile öğrencilerin çevre ve çevre sorunlarına karşı ilgi ve duyarlılıklarını ölçmek için kullanılan sorular.
2. İkinci bölümde öğrencilerin çevre ile ilgili kavramlar konusundaki bilgilerini ölçmek amacıyla kullanılan sorular.
3. Üçüncü bölümde ise ; öğrencilerin çevre ve çevre sorunlarına karşı tutumlarını ölçmek için kullanılan sorular sorulmuştur.

Anketin birinci bölümünde üç tane kişisel soru, 12 tane de öğrencilerin çevre, çevre sorunlarına karşı olan ilgileri için hazırlanmış soru bulunmaktadır.

İkinci bölümde ; öğrencilerin çevre kavramlarını ne kadar bilip bilmediklerini ölçmek amacıyla kullanılan 6 tane soru bulunmaktadır. Örneklemdeki liselerde 50 kişilik bir deneme grubuna anket uygulanmış, yapılan frekans analizi sonucunda öğrencilere Habitat, Ekosistem, Green Peace, Atık, Sera Etkisi ve Asit Yağmuru olmak üzere en anlaşılır ve uygun olan 6 tane çevre ve ekoloji kavramı sorulmuştur.

Üçüncü bölümde de; Şama (1997) tarafından geliştirilen 5'li Lickert tekniği örnek alınarak hazırlanan 21 maddelik bir tutum ölçeği yer almıştır. Ölçeğin Alpha güvenirlik katsayısı .83 bulunmuştur.

Hazırlanan anket 2002-2003 eğitim-öğretim yılının ikinci yarısında Kanuni Lisesi, Alparslan Lisesi, Çiğdemtepe Endüstri Meslek Lisesi, Batıkent Lisesi, Halide Edip Adıvar Lisesi, Keçiören Lboratuvar Sağlık Meslek Lisesi, Yahya Kemal Beyatlı Lisesi öğrencilerine uygulanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin çözümlene çalışmaları araştırma süreciyle eş zamanlı olarak başlamıştır. Anketlerden elde edilen veriler ayrıntılı olarak kaydedilmiş ve değerlendirilmeye başlanmıştır.

Verilerin analizinde SPSS paket programı kullanılmıştır. Araştırma sonucu elde edilen veriler yüzde dağılımları hesaplanarak tablolalaştırılmıştır, bulgular yorumlanmıştır.

Öğrencilerin çevre ve çevre sorunlarına karşı tutumlarının farklılık gösterip göstermediğini saptamak için “ t ” ve LSD testi kullanılmıştır.

BÖLÜM III

BULGULAR ve YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular tablolar halinde verilmiş ve açıklanmıştır. Sırasıyla kişisel bilgiler, çevreye ve çevre sorunlarına karşı öğrencilerin ilgileri, çevreyle ilgili kavramlara verdikleri cevaplar ve bu konudaki açıklamalar ile çevreye karşı tutumları yer almıştır.

3.1. Kişisel Bilgiler

Bu araştırmada öğrencilerin kişisel bilgileride toplanmıştır. Bu bilgiler cinsiyetleri, okudukları okullar ve yaşlarıdır.

3.1.1 Öğrencilerin cinsiyet durumu

Tablo 2 'de araştırma yapılan liselerde ankete katılan öğrencilerin cinsiyet durumlarını gösteren yüzde dağılımları verilmiştir.

Tablo 2 : Öğrencilerin Cinsiyet Durumu

Cinsiyet	f	%
Kız	105	42,3
Erkek	143	57,7
Toplam	248	100,0

Ankete katılan öğrencilerin % 42,3'ünü kızlar, % 57,7'sini erkekler oluşturmaktadır.

3.1.2. Öğrencilerin Yaş durumu

Öğrencilerin yaş durumlarını gösteren yüzde dağılımları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3 : Öğrencilerin Yaş Durumu

Yaş Durumu	f	%
15	11	4,4
16	32	12,9
17	67	27,0
18	136	54,8
Toplam	248	100,0

Ankete katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunu (% 54,8) 18 yaşındaki öğrenciler, % 27’sini 17 yaşındaki öğrenciler, % 12,9’unu 16 yaşındaki öğrenciler, % 4,4’ünü ise 15 yaşındaki öğrenciler oluşturmaktadır.

3.1.3 Öğrencilerin okul durumu

Araştırma kapsamında Ankara ilinin Keçiören ve Yenimahalle ilçelerinden seçilen Kanuni Lisesi, Alparslan Lisesi, Yahya Kemal Beyatlı Lisesi, Çiğdemtepe Endüstri Meslek Lisesi ve Keçiören Laboratuvar Sağlık Meslek Lisesi alınmıştır. Ankete katılan öğrencilerin liselere göre dağılımı Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4 : Öğrencilerin Okul Durumu

Okul	f	%
Kanuni Lisesi	16	6,0
Alparslan Lisesi	88	35,5
Halide Edip Adivar Lisesi	84	33,9
Yahya Kemal Beyatlı Lisesi	6	2,4
Çiğdemtepe Endüstri Meslek Lisesi	35	14,1
Keçiören Laboratuvar Sağlık Meslek Lisesi	3	1,2
Batıkent Lisesi	17	6,9
Toplam	248	100.0

3.2. Öğrencilerin Çevreye ve Çevre Sorunlarına İlgileri

3.2.1 Öğrencilerin bir çevreci gurubun çalışmalarına katılma durumları

Çevre sorunlarının ortaya çıkmasıyla birlikte, bu sorunların gündeme getirilmesinde, çözüm üretilmesinde gönüllü kuruluşların katkısı oldukça fazladır. Nitekim 1992 yılında Rio De Jenerio’da toplanan ve Yeryüzü Zirvesi olarak adlandırılan Dünya Çevre ve Kalkınma Konferansı’nda bir araya gelen ülkeler, çevre konularında gönüllü kuruluşların önemini benimsemişler bunu “Gündem 21” isimli ilkeler raporunda açıklamışlardır (Demirkan, 1996).

Vakıf ve dernekler gibi kuruluşlar, genellikle halk adına sözcülük etmek üzere gerçekleştirilen yapılanmalardır. Bu tür kuruluşlar, halkın çeşitli konularda bilinçlendirilmesi yolunda önemli görevler üstlenmektedirler. Dolayısıyla, çevresel tanıtımlarda ve çevre için eğitimde de önemli bir fonksiyonu yerine getirebilecek potansiyele sahiptirler (Ceritli, 1996).

Çevre Bakanlığı tarafından yaptırılan bir araştırmada ülke genelinde 500 kadar dernek bulunmaktadır ve bu derneklerin 350 kadarı faaldir. Türkiye’de çevre konusunda çalışan gönüllü kuruluşlara şu örnekler verilebilir : Türkiye Çevre Vakfı, Türkiye Tabiatını Koruma Derneği, Doğal Hayatı Koruma Derneği, Türkiye Çevre ve Yeşillendirme Kurumu, Türkiye Ormancılar Derneği, Nükleer Savaşın

Engellenmesi İçin Hekimler Derneği, Yeşil Türkiye Ormancılar Derneği, Türkiye Biyologlar Derneği, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı, Türkiye Anıt ve Çevre Vakfı (TAÇ), Hayvanları Koruma Derneği, Türkiye Erozyonla Mücadele ve Araştırma Vakfı (TEMA), Çevre Eğitim Derneği, Çevre Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtımı Vakfı (ÇEKÜL), Küresel Denge Derneği (DPT, Çevre Özel İhtisas Komisyonu Raporu).

Ankete katılan öğrencilere de bu gibi çevreci gruplardan herhangi birine katılıp katılmadıkları sorulmuş ve katılma durumlarıyla ilgili bilgiler Tablo 5’te yer almıştır.

Tablo 5 : Öğrencilerin Bir Çevreci Gruba Katılma Durumları

Öğrencilerin Çevreci Bir Grubun Çalışmalarına Katılma Durumu	F	%
Evet	29	11,7
Hayır	219	88,3
Toplam	248	100,0

Ankete katılan öğrencilerin % 88,3’ü herhangi bir çevreci grubun çalışmalarına katılmazken, % 11,7’si katıldığını belirtmektedir.

Öğrencilerin verdikleri yanıtlardan çıkarılan sonuca göre çok az sayıda bir öğrenci grubu çevreci bir grubun çalışmalarına katılmaktadır. Bu da öğrencilerin bu konuda ilgisiz olduklarını ya da öğrencilerin bu grupların çalışmalarından haberdar olmadıklarını gösterebilir. Çevreci grupların zaman zaman, değişik biçimlerde yapacakları etkinlikler insanların çevre duyarlılığı ve bilincini geliştirebilir ve çevre konusunda insanları isteklendirebilir.

3.2.2 Öğrencilerin televizyon ve radyolarda çevre, çevre sorunları ve doğa ile ilgili programlar takip etme durumları

Çevre ve çevre sorunları ile doğa konulu olarak televizyon kanallarında az da olsa bazı programlar yayınlanmaktadır. Özellikle TRT’de yayınlanan programlardan TRT1’de “Vahşi Doğa” , “Dünya Coğrafyası” , TRT2’de “Doğanın Güzellikleri”, “Evrenin Öyküsü” , “Sıradışı Hayvanlar” , “Kent Yaşamı” , TRT3’te “Yeşil Umutlar” , TRT INT’te “Yeni Dünya” çevre ve çevre sorunlarını konu alan belgesellerdir. Bununla birlikte Show TV’de “Vahşi Yaşam” , ATV’de “Uzaklar” , STV’de “Parklardaki Hayat” , Işık TV’de “Vahşi Çılgılık” , “Deniz Dibi” ve “Maceracı Kardeşler” , Discovery Channel’da “Mavi Suların Deinliğinde” , National Geographic’te “Doğanın Kabusları” , CNN Türk’te “Yeşil Dünya” olmak üzere çevre ve doğa ile ilgili programlar yayınlanmaktadır. Ayrıca TRT1’de çocuklar için yayınlanan “Oyun Bahçesi” programında çevre konularına yer verilmektedir. 1999 yılında TRT2’de Perşembe günleri yayınlanan “Çevre” başlıklı programda da ele alınan başlıca konular; Ozon Tabakası, Nükleer Enerji, Termik Santraller, Doğal Güzelliklerimiz, Tarihi Çevre, Çevre Turizm İlişkisi, Trafik, Kuşgözü, Zehirli Atıklar, Köprüaltı Kanyon ve Kaçkar Dağları’dır.

Radyo programı olarakta TRT radyolarında çevre ve doğa ile programlar yayınlanmıştır. 1999 yılında Ankara Radyosu tarafından yapılan “Dünya Ölüyor mu?” başlıklı program Cuma günleri yayınlanmıştır. Bu programın amacı, çevre kirliliğini ve doğal dengenin bozulmasına yol açan gelişmeleri, bunun nedenlerini ve alınması gereken önlemleri sergileyip dinleyiciye aktarmak, birey ve toplum olarak bu konuda neler yapılması ve yapılmaması gerektiği konusunda dinleyicileri uyarmak olmuştur. Radyo-1’de aynı program Cumartesi günleri yayınlanmıştır. Yine Radyo-1’de 2001 yılında “Sözden Eyleme Çevre” adlı bir program yayınlanmıştır. Özel radyolarda da zaman zaman hava, su, toprak ve biyoçeşitlilik gibi doğal kaynakların önemi ve korunmasını ele alan çeşitli programlar yayınlanmaktadır.

Ankete katılan öğrencilerin televizyon ve radyolarda çevre, çevre sorunları ve doğa ile ilgili programları takip etme durumları Tablo 6 'te gösterilmiştir.

Tablo 6 : Öğrencilerin TV ve Radyolarda Çevre, Çevre Sorunları ve Doğa ile İlgili Programları Takip Etme Durumları

Öğrencilerin TV-Radyoda çevre ile ilgili programları takip etme sıklıkları	F	%
Hiçbir zaman	36	14,5
Nadiren	76	30,6
Bazen	111	44,8
Sık Sık	23	9,3
Her zaman	2	0,8
Toplam	248	100.0

Öğrencilerin çoğunluğu (% 44,8) televizyon ve radyodaki çevre, çevre sorunları ve doğa ile ilgili programları bazen takip ettiklerini, % 30,6'sı nadiren, % 14,5'i hiçbir zaman, %9,3'ü sık sık, %0,8'i ise her zaman takip ettiklerini belirtmişlerdir.

Anketi cevaplayan öğrencilerin büyük bir kısmının bu programları bazen takip etmesi programların çoğunlukla 24.00 ile 07.00 saatleri arasında olmasından kaynaklanabilir.Öğrencilerin programları çoğunlukla bazen takip etmesi çevre ve çevre sorunlarına karşı ilgilerinin orta seviyede olduğunu gösterebilir.Bu programları her zaman izleyen öğrenciler aynı zamanda bir çevre ile ilgili sürekli yayını takip eden öğrencilerdir.

Bireylerin çevreye karşı duyarlılıklarını artırmak için bireylerin ihtiyaçlarına dönük olacak şekilde çevre programları yapılabilir.Bu programlar genel eğitim ile birbirini tamamlayan bir yapıda olmalıdır.Bu tür programlarda mutlaka konular ve

yer kişilere yabancı olmayacak şekilde seçilmeli, çözüm önerileride programda yer almalıdır.

3.2.3. Öğrencilerin Tv ve Radyolarda Çevre, Çevre Sorunları ve Doğayı Tanımaya İlişkin Programların Ne Derece Yeterli Olduğuna İlişkin Düşünceleri

Türkiye’de toplumsal duyarlılığın oluşturulmasında televizyon ve radyoların önemi büyüktür.Çevre, çevre sorunları karşısında bilgilendirme, haber verme, kamuoyu oluşturma açısından önemli işlevler yüklenmişlerdir.

Yapılan araştırmalara göre bir bireyin yılda 1500 saati televizyon karşısında geçmektedir (Gürdoğan, 1993).Bu rakam günde ortalama 4 saate karşılık gelmektedir.Bu tablo karşısında televizyonun önemini kavramak daha da kolaylaşmaktadır (Ceritli, 1996).

Anketi cevaplayan öğrencilerin televizyon ve radyolardaki çevre, çevre sorunları ve doğayı tanımaya ilişkin programların ne derece yeterli olduğuna ilişkin düşünceleri Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7 : Öğrencilerin TV ve Radyodaki Çevre, Çevre Sorunları ve Doğayı Tanımaya İlişkin Programların Yeterliliklerine İlişkin Düşünce Durumları

Tv ve radyolardaki çevre programlarının yeterlilik derecesi	f	%
Çok	8	3,2
Oldukça	29	11,7
Biraz	81	32,7
Çok Az	99	39,9
Hiç	31	12,5
Toplam	248	100,0

Öğrencilerin çoğunluğu (% 39,9) televizyon ve radyolardaki çevre, çevre sorunları ve doğa ile ilgili programların çok az yeterli olduğunu, % 32,7'si biraz, % 12,5'i hiç, % 11,7'si oldukça, % 3,2'si çok yeterli olduğunu belirtmektedir.

Öğrencilerin bu şekilde yanıt vermelerinin nedeni bu programların az sayıda olması ya da yine yayın saatlerinin genelde 24.00 – 07.00 olduğundan takip edememelerinden kaynaklanabilir. Öğrenciler bu programlara gereken ilgiyi göstermediklerinden programların içeriğini bilmiyor olabilirler.

Televizyon programlarında çevre sorunları ile ilgili konuların ele alınmasıyla sorunların % 50'sinin bir zaman sonra düzelmesinin sağlanabileceği iddia edilmektedir (Asmaz, 1995).

Televizyon ve radyolar daha çok sayıda, yayın saatleri takip edilmesi daha mümkün olan saatlerde ve daha geniş içerikli programlar yayınlarsa; yenilenemeyen doğal kaynakların tüketimi azalabilir, çevresel iyileştirme faaliyetlerine katılım artabilir, bireylerdeki tüketim alışkanlıkları doğal hayatın sürdürülebilirliği ile paralel bir çizgide devam edebilir, insanlar çevre bilinci ve duyarlılığı kazanabilirlerdi.

3.2.4. Öğrencilerin basında ve gazetelerde çıkan çevre, çevre sorunları ile ilgili haberleri okuma durumları

Basın ve yayın organlarının bireylerin sosyal davranışlarını etkilediği ve yönlendirdiği bilinmektedir. O halde medya, çevre bilincinin ve duyarlılığının geliştirilmesinde önemli bir rol oynayabilir.

Basının çevre ile ilgili rolünü incelemek amacıyla 1993 yılı Ağustos ayında Köyceğiz Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi'nde I. Basın ve Çevre toplantısı yapılmıştır. Bu toplantının amacı çevrenin korunmasının Türkiye gündeminde tartışılmasını sağlamak, basınla diyalogu geliştirmek, karşılıklı fikir alış verişinde bulunmaktır. Bu toplantıdaki konular Çevre Bakanlığı tarafından "Basın ve Çevre"

Ankete katılan öğrencilerin basında ve gazetelerde çıkan çevre ve çevre sorunları ile ilgili haberleri okuma durumları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8 : Öğrencilerin Basın ve Gazetelerde Çıkan Çevre ve Çevre Sorunları İle İlgili Haberleri Okuma Durumları

Çevre ve çevre sorunları haberlerini okuma durumları	f	%
Hiçbir zaman	35	14,1
Nadiren	102	41,1
Bazen	89	35,9
Sık Sık	20	8,1
Her zaman	2	0,8
Toplam	248	100,0

Anketi cevaplayan öğrencilerin % 41,1’i basındaki çevre ve çevre sorunlarıyla ilgili haberleri nadiren, % 35,9’u bazen, % 14,1’i hiçbir zaman, % 8,1’i sık sık , % 0,8’i ise her zaman okuduğunu belirtmiştir.

Tablodaki sonuçlara göre öğrencilerin büyük bir kısmı çevre ve çevre sorunlarıyla ilgili haberleri nadiren okumaktadır. Bu öğrencilerin çevre sorunlarıyla yeterince ilgili ya da bilinçli olmadıklarını gösterebilir. Öğrencilerin bu haberleri bazen okumaları çevreye yönelik haberlerin, daha çok bazı köşe yazarlarının konuyla ilgili görüş ve önerileri ile kısa haber niteliğindeki yazıları olabilir.

3.2.5. Öğrencilerin çevre ve doğa ile ilgili bir süreli yayını takip etme durumları

Çevre ile ilgili dergilerde çevreye karşı duyarlılığın oluşturulmasında önemli bir etken olabilir.

Çevre ile ilgili yayınlanan dergilerin bir kısmı; “Ekoloji” , “Tabiat ve İnsan” , “Çevre ve İnsan” , “TOK (Tarım Orman Köy)” , “Çevreden Haberler” , “Atlas” , “Gezi” , “Tırtıl” , “Deniz Magazin” , “Focus” gibi yayınlardır.

Anketi cevaplayan öğrencilerin çevre ve doğa ile ilgili bir süreli yayını takip etme durumları Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9 : Öğrencilerin Çevre ve Doğa İle İlgili Bir Süreli Yayını Takip Etme Durumları

Takip edilen süreli yayın	f	%
Yok	233	94,0
Var	15	6,0
Toplam	248	100,0

Öğrencilerin % 94’ü çevre ve doğa ile ilgili bir süreli yayın takip etmezken, % 0,6’sı takip ettiklerini belirtmişlerdir.Çevre ve doğa ile ilgili belirli bir yayını takip ettiklerini belirten öğrenciler, bu yayınların “Çevre ve İnsan” , “Ekoloji” , “National Geographic” , “Doğa ve Çevre” , “Atlas” olduğunu belirtmişlerdir.Öğrencilerin hangi dergileri takip ettikleri ve sayıları Tablo 10’da belirtilmiştir.

Tablo 10 : Öğrencilerin Okudukları Süreli Yayınlar

Süreli Yayın	Öğrenci Sayısı
Ekoloji	3
Çevre ve İnsan	8
National Geographic	1
Doğa ve Çevre	2
Atlas	1

Çevre ve doğa ile ilgili bir süreli yayını öğrencilerin takip etme durumunun ancak % 6,0 ile sınırlı kalması bu dergilere öğrencilerin yeterli ilgiyi göstermediğini açıklayabilir. Bu dergileri takip eden öğrencilerin bir kısmı çevreci bir grubun çalışmalarına katılan öğrencilerdir.

Ankete katılan lise öğrencilerinin çok az bir kısmının çevreci bir gruba üye olması, yine televizyon ve radyolarda çevre ve çevre sorunları ile ilgili haberleri okumaları, çevreyle ilgili bir dergiyi takip etmeleri, basında çıkan çevre sorunları ile ilgili haberleri okumaları, çevreyle ilgili bir dergiyi takip etmeleri bu öğrencilerin çevreye karşı duyarlılıklarının yetersiz olduğunu gösterebilir.

Liselerde bir çevre dersinin olmayışı, Biyoloji ve Kimya derslerinin kapsamında verilmeye çalışılan çevre eğitiminin yetersizliği, lise öğrencilerinin çevre sorunlarına karşı duyarlılıklarının düşük seviyede kalmasına neden olabilir. Ayrıca bu dersler kapsamında istenen seviyede eğitimin verilememesi, sınırlı zaman ve konular içerisinde verilen eğitiminde tamamıyla teorik olması, uygulamaya yönelik bir çevre eğitiminin olmaması ve özellikle bu alanda yetişmiş eğitimli öğretmenlerin çok az oluşu, öğrencilerin bu konulara duyarsız kalmalarına neden olabilir.

Ayrıca eğitim programlarının genel amaçlarında, çevre değerlerini tanıma, karşı karşıya olduğu sorunları görme, kavram ve çözümü için kişilere düşen görevlerle ilgili ifadeler ve amaçlar da yoktur (Yalçın, 1993). Programlarda doğrudan tabiatı korumaya ve çevrenin korunmasına yönelik ilkelerin olmaması çevreye karşı duyarlılığın oluşmasında istenilen seviyeye ulaşamamasında etkili olabilir.

Öğrencilere verilen programda bitki ve hayvan sistematığının ihmalı, doğayı ve kaynaklarını neden koruyacakları bilincinin oluşturulamamasında yeterli duyarlılığın oluşturulamamasında etkili olabilir.

3.2.6. Öğrencilerin çevre konularıyla ilgili bilgi aldıkları kaynaklar

Öğrencilerin çevre ve çevre konuları ile ilgili konularda bilgi edindikleri kaynaklar Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11 : Öğrencilerin Çevre Konularıyla İlgili Bilgi Edindikleri Kaynakların Dağılımı

Çevre konularıyla ilgili bilgi edinme kaynakları	f	%
Okuldaki dersler	27	10,9
TV-Radyo	52	21,0
İnternet/bilgisayar	79	31,9
Çevreyle ilgili vakıflar	17	6,9
Aile arkadaş çevresi	73	29,3
Toplam	248	100,0

Ankete katılan öğrencilerin % 31,9’u çevre konularıyla ilgili bilgi edinmek için İnternet/bilgisayardan, % 29,42’ü aile ve arkadaş çevresinden, % 21,0’i televizyon ve radyodan, % 10,9’u okuldaki derslerden, % 6,9’u ise çevre ile ilgili kuruluşlardan yararlandığını belirtmiştir.

Öğrencilerin çoğunluğunun bu konuda internetten yararlanması istedikleri konuya her an ulaşabilmelerinden kaynaklanıyor olabilir. Televizyon ve radyodan yararlanan öğrencilerin ve aile-arkadaş çevresinden yararlanan öğrencilerin sayısının, okuldaki derslerden yararlanan öğrenci sayısından fazla olması okuldaki derslerin çevre konusunda öğrencileri bilgilendirmek için yeterli olmadığından ya da verilen bilgilerin teorik olarak verildiğinden öğrencilerin ilgisini çekmede yetersiz kalmasından kaynaklandığı söylenebilir. Çevre konularında bilgi edinmek için çevre ilgili vakıflardan öğrencilerin %6,9’unun yararlanması yine bu kuruluşların çalışmalarından haberdar olmamalarından ya da yeterince ilgi duymamalarından kaynaklanıyor olabilir.

3.2.7. Öğrencilerin çevreyi kirleten bireyler gördüklerinde uyarıma durumu

Anketi cevaplayan öğrenciler çevreyi kirleten bireyler gördüklerinde uyarıp uyarmadıkları Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12 : Öğrencilerin Çevreyi Kirleten Bireyler Gördüklerinde Uyarıp Uyarmama Durumları

Çevreyi kirleten bireyleri uyarıma durumu	f	%
Evet	38	15,3
Hayır	231	84,7
Toplam	248	100,0

Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (% 84,7) çevreyi kirleten bireyler gördüklerinde uyarmadıklarını, %15,3 gibi küçük bir kısmı ise uyardıklarını belirtmişlerdir.

Ankete katılan öğrencilerin çoğunun çevreyi kirleten bireyleri uyarmaması öğrencilerde çevre koruma bilincinin yeterli olmamasından dolayı konunun kendilerini ilgilendirmiyor olduğunu düşünmelerinden kaynaklanabilir ya da benzer davranışları zaman zaman kendileri gösterdiklerinden dikkatlerini çekmiyor olabilir.

3.2.8. Öğrencilerin dünyadaki en önemli çevre sorununa ait düşünceleri

Hızla gelişen dünyanın en büyük ortak endişesi çevre sorunlarıdır. Bilim ve teknolojinin, haberleşme ve enformasyonun kentleşme ve nüfus artışıyla beklenti ve yaşam standartlarının hızla arttığı bir dünyadaki değişmelerin peşi sıra çok büyük çevre problemlerinde beraberinde getirmiştir.

Hava, su, toprak, ses kirlenmelerine erezyon, tarım ve orman alanlarının azalması, radyasyon, ozon delinmesi, iklim değışikliğı, doğal kaynakların tüketimi, artan kirlilik dünyamızın karşı karşıya bulunduğu en önemli çevre sorunlarıdır (Demirtaş, 1990).

Anketi cevaplayan öğrencilerin dünyadaki en önemli çevre sorununun ne olduğuna ait düşüncelerinin dağılımı Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13 : Öğrencilerin Dünyadaki En Önemli Çevre Sorununa Ait Düşüncelerinin Dağılımı

Cinsiyet	Kız		Erkek		Toplam	
Dünyadaki en önemli çevre sorunu	f	%	f	%	f	%
Doğal kaynakların kullanımı	26	24,8	17	12,6	43	17,9
Hava kirliliğı	15	14,3	23	17,0	38	15,8
Kentleşme	20	19,0	14	10,4	34	14,2
Radyoaktif Kirlilik	22	21,0	54	40,0	76	31,7
Enerji Sorunu	4	3,8	10	7,4	14	5,8
İklim değışikliğı	6	5,7	5	3,7	11	4,6
Nüfus artışı	6	5,7	6	4,4	12	5,0
Su kirliliğı	10	9,5	10	8,2	20	5,0
					248	100,0

Ankete katılan öğrencilerin % 31,7’si dünyanın en önemli çevre sorunu olarak radyoaktif kirliliğı, % 17,9’u doğal kaynakların kullanımını, % 15,8’i hava kirliliğini, % 14,2’si kentleşmeyi, % 5’i nüfus artışı, % 5’i su kirliliğini, % 4,6’sı iklim değışikliğini göstermişlerdir.

Kız öğrenciler dünyanın en önemli çevre sorununun doğal kaynakların kullanımı, erkek öğrenciler ise radyoaktif kirlilik olduğunu belirtmişlerdir.

3.2.9. Öğrencilerin Türkiye’deki en önemli çevre sorununa ait düşünceleri

Gelişmekte olan ülkemizde de sanayileşme ve kentleşmeye paralel olarak pek çok çevre sorunu başgöstermiştir. Türkiye’de de tüm dünyada olduğu gibi ekolojik dengenin bozulması, kentleşme, nüfus artışı, erozyon, orman alanlarının azalması, toprak, su ve hava kirliliği başlıca çevre sorunlarıdır.

Ankete katılan öğrencilerin Türkiye’deki en önemli çevre sorununa ait düşüncelerinin dağılımı Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14 : Öğrencilerin Türkiye’deki En Önemli Çevre Sorununa Ait Düşüncelerinin Dağılımı

Cinsiyet	Kız		Erkek		Toplam	
Çevre Sorunu	f	%	f	%	f	%
Doğal Kaynakların kullanımı	14	13,3	22	15,9	36	14,8
Hava Kirliliği	20	19,0	22	15,9	42	17,3
Kentleşme	16	15,2	9	6,5	25	10,3
Ormanların Azalması	14	13,3	14	10,1	28	11,5
Su Kirliliği	13	12,4	10	7,2	23	9,5
Erozyon	1	1,0	5	3,6	6	2,5
Katı Atıklar	7	6,7	14	10,1	21	8,6
Nüfus Artışı	16	14,1	12	8,7	28	9,5
Radyoaktif Kirlilik	9	8,6	30	21,7	39	16,0
Diğer	-	-	-	-	-	-
					248	100,0

Öğrencilerin çoğunluğu (% 17,3) Türkiye’deki en önemli çevre sorunu olarak hava kirliliğini, %16,0’sı radyoaktif kirliliği, % 14,8’i doğal kaynakların kullanımı, % 11,9’u ormanların azalması, % 10,3’ü kentleşmeyi, % 9,5’i su kirliliğini ve yine % 9,5’i nüfus artışı, % 8,6’sı katı atıkları, %2,5’i erozyonu belirtmiştir.

Anketi cevaplayan kız öğrenciler Türkiye’deki en önemli çevre sorunu olarak hava kirliliğini, erkek öğrenciler ise radyoaktif kirliliği göstermektedirler.

3.2.10. Öğrencilerin çevre konusunda bir araştırma yapma imkanları olduğunda seçecekleri çevre konuları

Anketi cevaplayan öğrencilerin bir araştırma yapma imkanları olduğunda seçecekleri çevre konularının dağılımı Tablo 15’te gösterilmiştir.

Tablo 15 : Öğrencilerin Bir Araştırma Yapma İmkanları Olduklarında Seçecekleri Çevre Konularının Dağılımı

Cinsiyet	Kız		Erkek		Toplam	
Seçecekleri Konular	f	%	f	%	f	%
Suların Kirlenme Nedenleri	24	22,9	41	29,7	65	26,7
Hava Kirliliğinin Nedenleri	26	29,7	23	29,9	49	20,2
Toprak Kirliliğinin Nedenleri	14	13,3	15	10,9	29	11,9
Nesli tükenen bitki ve hayvanlar	19	18,1	25	18,1	44	18,1
Gıda maddelerindeki sağlığa zararlı maddeler	39	24,6	22	21,0	61	23,3
					248	100,0

Öğrencilerin çoğunluğu (% 26,7) su kirliliğinin nedenlerini, % 23,0’ü gıda maddelerindeki sağlığa zararlı maddeleri, % 20,2’sinin havanın kirlenme nedenlerini, % 18,1’nin nesli tükenen bitki ve hayvanları, % 11,9’unun toprak kirliliğinin nedenlerini araştırmak istediklerini belirtmişlerdir.

Birçok toplumun modern yaşam biçimleri sağlığa zararlı yiyecekler, katkı maddeleri, kirlenmiş hava ve su ile sarılmıştır.Bu durum öğrencilerin en çok farkında oldukları sorunları araştırmak isteyeceklerini gösterebilir.

Kız öğrencilerin en çok araştırmak istedikleri çevre konusu hava kirliliğinin nedenleri iken erkek öğrencilerin araştırmak istedikleri konu suların kirlenme

nedenleridir.Kız öğrenciler en büyük sorun olarak gördükleri hava kirliliği sorununu araştırmak istemişlerdir.

3.2.11. Öğrencilerin çevre ile ilgili sorunların çözümüne katkıda bulunan gruplara ait düşünceleri

Çevre değerlerini ve bunların korunup geliştirilmesini kişiye öğretme ve çevreye sahip olma bilincini kazandırma amacıyla yapılan etkinlikler temelde ailede başlayarak okulda devam etmektedir.Çevre sorunlarının çözümünde temel olan çevreyi koruma bilincidir.Önce bu bilincin oluşturularak çevrenin korunması daha sonra sorunların çözümünde her kurumun etkili olarak çalışması gerekmektedir.

Öğrencilerin çevre ile ilgili sorunların çözümüne katkıda bulunan gruplara ait düşüncelerinin dağılımı Tablo 16’te gösterilmiştir.

Tablo 16 : Öğrencilerin Çevre İle İlgili Sorunların Çözümüne Katkıda Bulunan Gruplara Ait Düşüncelerinin Dağılımı

Çevre sorunlarının çözümüne katkıda bulunan gruplar	f	%
Eğiticiler	89	35,9
Yöneticiler	21	8,5
Devlet Adamları	51	20,6
Çevre Kuruluşları	43	17,3
Öğrenciler	32	12,9
Diğer	12	4,8
Toplam	248	100,0

Ankete katılan öğrenciler çevre sorunlarının çözümüne katılan grupların büyük bir kısmının (% 35,9) eğitimciler, % 20,6’sının devlet adamları, % 17,3’nün çevre kuruluşları, % 12,9’unun öğrenciler, % 8,5’inin yöneticiler, % 4,8’inin diğer gruplar olduğunu belirtmişlerdir.

Öğrencilerin büyük çoğunluğunda eğitimcilerin çevre sorunlarının çözümüne katkıda bulunan en etkin grup olarak göstermeleri çevre sorunlarının çözümünde eğitimin ve dolayısı ile eğitimcilerin öneminin farkında olmalarından kaynaklanabilir. Nitekim bilinçli bir toplum çevre sorunlarının çözümünde en etkili gruptur. Öğrencilerin bir kısmının is (% 12,9) en etkili grup olarak öğrencileri göstermesi kendilerinin çevre hakkında bilinçli oldukları sürece sorunları çözebileceklerini düşünmelerinden kaynaklanabilir.

3.2.12. Öğrencilerin insanların çevre konusunda bilinçlenmelerine katkıda bulunan kaynaklara ait düşünceleri

Toplumun geneline ulaşabilen her türlü eğitim biçimi bir arada gerçekleştirildiğinde çevre bilinci konusunda verimli bir eğitimden söz edilebilir. Dolayısıyla çevre konusunda insanların bilinçlendirilmesinde aile, okul, kitle iletişim araçları, çevre kuruluşları birarada önemli rol oynamaktadır.

Ankete katılan öğrencilerin insanların çevreyle ilgili konulara bilinçlenmelerine katkıda bulunan kaynaklara ait düşüncelerinin dağılımları Tablo 17’de gösterilmektedir.

Tablo 17 : Öğrencilerin İnsanların Çevre Konusunda Bilinçlenmelerini Sağlayan Kaynaklara Ait Düşüncelerin Dağılımı

İnsanların Çevre Bilincine Katkıda Bulunan Kurumlar	f	%
TV ve Radyo	53	21,4
Okullar	45	18,1
Gazete-Dergi	38	15,3
Çevre Kuruluşları	49	19,8
Çevre Bakanlığı	25	10,1
Belediyeler	20	8,0
Diğer	18	7,3

Anketi cevaplayan öğrencilerin büyük bir kısmı (% 21,4) insanların çevre konusunda bilinçlenmesinde talavizyon ve radyoların katkıda bulunduğunu, % 19,8'i çevre kuruluşlarının, % 18,1'i okulların, % 15,3'ü gazete ve dergilerin, % 10,1'i Çevre Bakanlığı'nın, % 8'i belediyeleri, % 7,3'ü ise diğer kaynakların katkıda bulunduğunu belirtmektedir.

Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun televizyon ve radyonun insanları çevre konusunda bilinçlendirmede etkili olduğunu söylemesi, insanların büyük bir kısmının televizyon karşısında çok vakit geçirmelerinden ve haberlerde yayınlanan bazı konulardan kaynaklanıyor olabilir.Çünkü bu cevapları veren öğrencilerin aynı zamanda televizyon ve radyoda çevre ve çevre sorunlarını takip etme oranları düşük çıkmıştır.

Yine öğrencilerin çoğunluğunun çevre kuruluşlarındaki insanların bilinçlenmesine katkıda bulunan kaynaklardan göstermeleri fakat bu kuruluşların çalışmalarına katılmıyor olmaları bu kuruluşların çalışmalarından haberdar olduklarını ancak bu konuya ilgilerinin düşük seviyede olduğunu gösterebilir.

3.3. Çevre ile İlgili Tanımlar Bilgisi

Bu bölümde ise öğrencilerin çevreye karşı duyarlı ve ilgili olup olmadıkları düşünülerek çevre ile ilgili tanımlar verilerek bu tanımların hangi kavramlara ait olduğu sorulmuştur.

Bu bölümde öğrencilere 6 tane tanım verilmiş olup bu tanımlara karşılık gelen kavramlar “Habitat”, “Ekosistem”, “Green peace”, “Atık”, “Sera etkisi”, “Asit yağmuru” dur.

3.3.1. Öğrencilerin “Habitat tanımına karşılık verdikleri kavramlar

Anketi cevaplayan öğrencilerin “Habitat” tanımına verdikleri kavramların dağılımı Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18 : Öğrencilerin “Habitat” Tanımına Karşılık Verdikleri Kavramların Dağılımı

KAVRAMLAR	f	%
Habitat	136	54,8
Diğer	92	38,3
Boş	20	6,9
Toplam	248	100,0

Öğrencilerin % 54,8’i “Habitat” tanımını doğru yanıtlar verdikleri, %6,9’unun ise yanıtlamadıkları görülmüştür. Farklı yanıt veren öğrenciler bu tanıma karşılık “biyosfer”, “alan”, “ekosistem” gibi kavramları vermişlerdir.

3.3.2. Öğrencilerin “ekosistem” tanımına karşılık verdikleri kavramlar

Öğrencilerin “ekosistem” tanımına karşılık verdikleri kavramların dağılımı Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19 : Öğrencilerin “ekosistem” tanımına karşılık verdikleri kavramların dağılımı.

KAVRAMLAR	f	%
Ekosistem	94	37,9
Diğer	153	61,7
Boş	1	0,4
Toplam	248	100,0

Öğrencilerin %61,7'si “ekosistem” tanımına karşılık farklı kavramlar belirtmişlerdir. Öğrenciler ekoloji, populasyon, komünite, biyosfer gibi kavramları yazmışlardır. % 0,4'ü ise boş bırakmıştır.

Lise biyoloji dersi müfredat programında ekosistem kavramına yer verilmesine karşın öğrencilerin çoğunluğu bu tanım için yanlış kavramları belirtmişlerdir.

3.3.3. Öğrencilerin “Green Peace” tanımına karşılık olarak verdikleri kavramlar

Öğrencilerin “Green Peace” tanımına karşılık olarak verdikleri tanımların dağılımı Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20 : Öğrencilerin “Green Peace” Tanımına Karşılık Belirttikleri Kavramların Dağılımı

KAVRAMLAR	f	%
Green peace	147	59,3
Diğer	101	40,7
Boş	---	---
Toplam	248	100,0

Öğrencilerin büyük çoğunluğu (%59,3) “Green Peace” tanımına karşılık doğru kavramı verirken, %40,7'si yanlış cevap vermiştir. Yanlış cevap veren öğrenciler bu tanıma karşılık olarak “çevreciler”, “yeşilciler” gibi kavramları belirtmişlerdir.

Ankete katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun bu tanıma doğru yanıt vermeleri haberlerde sıkça bu örgütün adından bahsediliyor olmasından kaynaklanabilir.

3.3.4. Öğrencilerin “Atık” tanımına karşılık verdikleri kavramlar.

Anketi cevaplayan öğrencilerin “atık” tanımına karşılık verdikleri kavramların dağılımı Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21 : Öğrencilerin “atık” Tanımına Karşılık Verdikleri Kavramların Dağılımı

KAVRAMLAR	f	%
Atık	159	64,1
Diğer	45	18,6
Boş	44	17,3
Toplam	248	100,0

Öğrencilerin çoğunluğu (%64,1) doğru kavramı belirtirken, %18,6’sı “katı atık”, “kimyasal atık” gibi kavramları belirtmiş, %17,3’ü ise boş bırakmıştır. Öğrencilerin büyük bir kısmının bu tanıma karşılık doğru tanımları vermeleri, gerek biyoloji, gerekse kimya derslerinde ve günlük yaşantılarında sürekli karşılaştıkları bir kavram olmasından kaynaklanabilir.

3.3.5. Öğrencilerin “sera etkisi” tanımına karşılık verdikleri kavramlar

Ankete katılan öğrencilerin “sera etkisi” tanımına karşılık verdikleri kavramların dağılımı Tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 22 : Öğrencilerin “sera etkisi” tanımına karşılık verdikleri kavramların dağılımı

KAVRAMLAR	f	%
Sera Etkisi	67	26,4
Diğer	81	32,7
Boş	100	30,9
Toplam	248	100,0

Öğrencilerin ancak %26,4’ü “sera etkisi” tanımına karşılık vermiş, %32,7’si farklı tanımlar vermiş, %30,9’u ise boş bırakmıştır.

Bu soruya doğru yanıt veren öğrencilerin % 1,3’ü 15, %6,3’ü 16, % 15’i 17 ve % 77,4’ü 18 yaşındadır. Bu da öğrencilerin yaşı büyüdükçe kavram bilgilerinin pozitif bir şekilde arttığını gösterebilir.

3.3.6. Öğrencilerin “Asit yağmuru” tanımına karşılık verdikleri kavramlar

Anketi cevaplayan öğrencilerin “Asit yağmuru” tanımına karşılık verdikleri kavramların dağılımı Tablo 23’te verilmiştir.

Tablo 23 : Öğrencilerin “Asit Yağmuru” Tanımına Karşılık Verdikleri Kavramların Dağılımı

KAVRAMLAR	f	%
Asit yağmuru	75	32,3
Diğer	48	18,1
Boş	125	50,4
Toplam	248	100,0

Öğrencilerin “Asit yağmuru” tanımına doğru karşılık verenlerin oranı %32,3 , boş bırakanların oranı % 50,4’dür. %18,1’i ise farklı yanıtlar vermişlerdir.

“Asit yağmuru” tanımına düşük oranda doğru karşılık vermeleri derslerde de görmelerine rağmen, tanımın yeterince dikkatlerini çekmemesinden kaynaklanabilir.

Öğrencilerin doğru yanıt verenlerinin %1,7’si 15 yaşında, %1,7’si 16 yaşında, % 22,3’ü 17 yaşında ve % 74,4’ünün 18 yaşında olduğu görülmüştür.

3.4. Öğrencilerin Çevre ve Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları

Öğrencilerin çevre ve çevre sorunlarına yönelik tutum ölçeğinden alabilecekleri en yüksek puan 105, en düşük puan ise 21’ dir. Çevreye karşı orta düzeyde bir tutum gösteren öğrencinin alabileceği puan 68’dir. Örnekleme oluşturan öğrencilerin puan ortalaması ($\bar{x} = 86,66$) bulunmuştur. Buda öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının orta düzeyin üzerinde ve olumlu olduğunu gösterebilir.

3.4.1 Öğrencilerin Çevre ve Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumlarının Cinsiyete Göre Farklılık Gösterip Göstermeme Durumu

Öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının farklılık gösterip göstermediği Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24 : Öğrencilerin Çevreye Yönelik Tutumlarının Cinsiyete Göre Farklılık Gösterip Göstermeme Durumu

Cinsiyet	N	X	Ss	T değeri
Kız	103	3,08	0,56	0,399
Erkek	139	3,11	0,52	

Öğrencilerin çevreye ve çevre sorunlarına karşı tutumlarının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğinin saptanması için t testi uygulanmış ve anlamlı bir fark bulunamamıştır. Buda öğrencilerin çevreye karşı tutumlarının cinsiyete göre farklılık göstermediğini belirtebilir.

3.4.2. Öğrencilerin çevre ve çevre sorunlarına yönelik tutumlarının yaşlara göre farklılık gösterip göstermeme durumu

Öğrencilerin yaşları büyüdükçe çevreye yönelik durumlarında artan çevre bilgileri ile değişebileceği düşünülerek LSD testi uygulanmıştır. Sonucunda öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının yaşlara göre farklılık gösterip göstermediği Tablo 25' te belirtilmiştir

Tablo 25 : Öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının yaşlara göre farklılık gösterip göstermeme durumu

Yaşlar	N	X	Ss	F
15	15	2,92	0,18	3,83
16	32	2,94	0,51	
17	66	3,00	0,48	
18	132	3,20	0,57	

Bu sonuca göre yaşı büyük olan öğrencilerin çevreye ve çevre sorunlarına yönelik tutumları daha olumludur. Buradan çevre konusunda daha büyük bilgiye sahip öğrencilerin çevreye karşı daha pozitif tutumlar sergiledikleri söylenebilir.

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç

Çevre kavramı, doğal ve kültürel çevreyi aynı zamanda içinde barındırmaktadır. İnsan bu çevreyle sürekli bir etkileşim halinde bulunmaktadır. Doğal, biyolojik, sosyal, kültürel, ekonomik, fiziki, coğrafi, psikolojik, siyasi, hukuki, tarihi çevresi içinde insan bir etkileşim ağı içerisinde. Bu etkileşim ağında insan, çevresinde etkilendiği gibi çevreyide etkilemektedir. Çevreyi bilinçsice yada istemeyerek yok etmektedir.

Eğitimlerinde yeterli bilice sahip olmamış bireylerin doğaya verdikleri zarar yüzyıllardan beri devam etmektedir. Araştırmalar son yıllarda artan nüfus, hızla gelişen teknoloji ve bunların getirdiği kirliliği çevreye olan zararı daha da arttırdığını ortaya koymaktadır. Buna karşı duyarlı bireyler çalışmalarıyla doğaya verilen zararı durdurmanın yollarını aramaktadırlar. Bu çalışmaların amacına ulaşması için öncelikle öğrencilerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bunada gençlikle başlanmalıdır. Gençler başta olmak kaydı ile düşünce ve davranış yapılarında yeni baştan bir düzenlemeye gitmektedir. Doğayı öğrenen genç nesil onun korunmasındada dikkatli olacaktır. Gençlerin çevreye karşı sorumluluklarını yerine getirebilmeleri eğitim sürecinde belirli koşulların sağlanmasına bağlıdır. Bu noktada çevre eğitimi büyük önem kazanmaktadır. Bu çalışmada lise öğrencilerinin çevreye karşı duyarlılıkları, çevre sorunlarına ilgileri, çevreye karşı tutumları incelenmiştir.

Bu Çalışmanın Sonucunda;

- 1) Lise öğrencilerinin çevreye, çevre sorunlarına duyarlılıklarının orta seviyede olduğu görülmüştür. Öğrencilerin çok az bir kısmının çevreyi korumak amacı ile bir çevreci gurubun çalışmalarına katıldıkları, yine çok az bir kısmının

televizyon ve radyoda çıkan çevre, çevre sorunları ve doğa ile ilgili olayları takip ettikleri görülmüştür. Çevre ve doğa ile ilgili bir süreli yayını takip edenlerin basında ve gazetelerde çevre ve çevre sorunları ile ilgili haberleri okunların sayısının çok az olduğu tesbit edilmiştir.

2) Çevre ile ilgili kavram sorunlarına öğrencilerin yeterli cevaplar veremedikleri gözlenmiştir. Yaşı büyük olanlar yani daha üst sınıftaki öğrencilerin kavramların tanımlarının diğerlerine göre daha yüksek oranla cevap verdikleri görülmüş ancak yinede öğrencilerin kavram yanlışlarının olduğu saptanmıştır.

3) Lise öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının cinsiyetlere göre farklılık göstermedikleri, yaşı büyük öğrencilerin ise çevreye karşı daha olumlu tutumlar gösterdikleri görülmüştür.

4.2. Öneriler

Çevre konularının fen dersleri kapsamında ele alınmasından dolayı öğrenciler bilgilerinden, sorumlu çevre davranışları kazanacak biçimde yararlanamaktadır. Öğrendiklerini gündelik hayatla ilişkilendirmede güçlük çekmektedirler.

1) Lise öğrencilerinin çevre ve çevre sorunlarına karşı duyarlılıklarını attırmak için dersler içerisinde verilen çevre konularının başlıca bir çevre dersi içerisinde kapsamlı olarak ele alınmalıdır. Çevre ile ilgili konularda bütünlüğün sağlanması ve çevre öğeleri arasındaki bağlantının kurulmasında zorlukların giderilebilmesi ve çevre eğitiminin daha anlaşılır kılınabilmesi için çevre ile ilgili konular tek bir ders olarak okutulmalıdır.

2) Verilecek çevre eğitimi ile öğrencilere ekolojik zincirler tanıtılmalı, birey ekosistem içindeki yeri ve önemi konusunda bilinçlendirilmelidir. Yapacağı hangi tür bir sonuç doğuracağını farketmeli ve hareketlerine buna göre yön vermelidir. Öğrencilere bitke hayvan ve cansız kaynaklar tanıtılmalı, böylece öğrenciye doğanın cansız bir yapı olmadığı, dış etkilere zarar veya fayda görebileceği, hava, su ve toprağın hayatın temel unsurları olduğu anlayışı kazandırılmalıdır. Dünyanın

herhangi bir noktasında gerçekleşecek bir kirlenme olayının kendisini ve yaşadığı toplumu etkileyeceği düşüncesi öğrencide oluşturulmalıdır. Çevre koruma bilincinin geliştirilmesi ile, öğrencilerde duyarlılık arttırılmalıdır.

3) Öğretmen, çevre ile ilgili davranışların kazandırıldığı öğretme-öğrenme sürecinin temel ögesi durumundadır. Bu nedenle çevre eğitimi verecek öğrenmenlerinde bu konuda uzmanlaştırılabilmesi gerçekleştirilmelidir.

4) Verilen çevre eğitimi teorik ve ezberci olmaktan çok, pratik ve yaşanabilirliğe yönelik olmalıdır. Öğrencileri ezbercilikten kurtarıp araştırmacılık ve bilimsel düşünme yeteneği kazandıran, beyin gücünü geliştiren, üretken, kendini değerlendirebilen kişiler olarak yetiştirmeye dayalı, özellikle de çevre konusunda duyarlı ve bilinçli gençlerin yetişmesi için en uygun çevre eğitimi verilmelidir.

5) Öğrencilere çevreyle ilgili kavramların öğretilmesi, bireyin çevre olayları ile daha yakın ve anlaşılır bir ilişki kurmasını güçlendirecektir.

6) Öğrencilere yaptırılacak doğa gezileriyle, öğrencilerin çevreye, çevreci guruplara ve medyadaki çevre ile ilgili haberlere ilgilerinin arttırılması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

AKDEMİR, Semra. (1993). *Çevre Eğitimi. Anotolia* (1), 39.

ALTIN, Meryem. (2001). **Biyoloji Öğretmeni Adaylarının Çevreye Yönelik Tutumları.** Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

ARDA ,Z.Cemil ve Kazım YILDIZ. (1988). *Üniversitelerde Çevre Eğitimi Öğretmenliği.* İ.KİZİROĞLU (Ed.) **II.Uluslararası Ekoloji ve Çevre Sorunları Sempozyumu 5-7 Kasım 1992,** Ankara: ss: 35-37.

ARKIŞ, Sibel. (1992). **Ortaokul Altıncı Sınıf Fen Programına Entegre Edilen Su koruma Ünitesinin Öğrencilerin Su ve Çevre İle İlgili Tutumlarına Etkisi.** Ankara: OrtaDoğu Teknik Üniversitesi Fen BilimleriEnstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

ARSLAN, Mehmet. (1997). *Çevre Bilincindeki Değişimler ve Çevre Eğitimi.***Eğitim ve Yaşam Dergisi** (7), 23-26.

ASMAZ, Hasan. (1995). *Türkiye’de Çevre-Eğitimi.***Yeni Türkiye Dergisi Çevre Özel Sayısı** (5), 669-671.

AYHAN, Fatma Nil. (1999). **İlköğretimin İlk Üç Sınıfındaki Öğrencilerin Yakın Çevre Bilincini Etkileyen Etmenler:** Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi).

AYVAZ, Zafer. (1996). *Çevre Eğitime Giriş.* **Ekoloji Çevre Dergisi,** (21), 5-6.

CERİTLİ, İsmail. (1996). **Çevre Sorunları-Çevre İçin Eğitim İlişkisi ve Bir Araştırma Örneği**. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

CHAWLA, L. (1992). *Research Priorities in Enviromental Education*. **Children's Enviroment**, (9), 68-71.

CİNGÖR, Nuray. (2000). **Fen Eğitiminde Öğrencilerin Çevre ve Çevre Koruma Projesi Hazırlamasına Yönelik Bir Çalışma**. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

ÇELİKKIRAN, Ahmet. (1997). **Çevre Sorunları ve Çevre Eğitimi** (Çevre Konusunda Formatar Öğretmen Eğitimi Kursu). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

ÇELİKKIRAN, Ahme. (1996). *İnsan,Çevre,Eğitim*.**Çağdaş Eğitim Dergisi**, (221),28-29.

DAŞTAN, Hacer. (1999). **Çevre Koruma Bilinci ve Duyarlılığın Oluşumunda Eğitimin Yeri ve Önemi**. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

DEMİRDÖVEN POLAT, Özden. (1999). **Türkiye’de Çevre Eğitiminin Durumu**. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

DEMİRKAN, Oktay. (1994). *Çok Renkli Kuruluşlar ve Sorunları*. **Yeni Türkiye Dergisi**, (3), 71.

DEMİRTAŞ, Abdullah. (1990). *Çevre Eğitimi Stratejilerine Uygun Program Geliştirme: İlkeler ve Sorunlar*. **Çevre ve İnsan Dergisi**, (12), 36-39.

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI. (1994). *Çevre Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. **Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Raporu**. Ankara: DPT Yayınları.

DİNÇER – NAZLIOĞLU, Meral. (1988). **Çevre Bilincinin Oluşmasında Çevre Eğitimin Rolü**. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi).

DİNÇER – NAZLIOĞLU, Meral. (1990). *Çevre Eğitimi*. **Çevre ve İnsan Dergisi**, (11), 66-71.

DİNÇER – NAZLIOĞLU, Meral. (1991). *Çevre Duyarlılığı ve Eğitimi*. **Anatolia**, 2, 19-20.

DOĞAN, Meryem. (1993). **Ortaokul Yedincisınıf Fen Programına Entegre Edilen Toprak Koruma Ünitesinin Etkisi Üzerine Bir Pilot Çalışma**. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

DOĞAN, Musa. (1992). *Çevre Gerçeği ve Çevre Eğitimi*. **Orman Bakanlığı Dergisi**, (6), 28-29.

DOĞAN, Musa. (1998). *Türkiye’de Çevre Eğitimi*. **Çevre ve İnsan Dergisi**, (40), 29-33.

FEĞEBANK, B. (1990). *Environmental Education: A Task For Home Economists*. **Journal Of Consumer Studies And Home Economics**, (14), 185-191.

GERAY, Cevat. (1996). *Çevre ve Eğitim*. **Abece Dergisi**, (118), 13-25.

GÜRDOĞAN, Ersin. (1993). **Kirlenmenin Boyutları**. İstanbul: İz Yayıncılık.

ILGAR, Rüştü. (2001). **Çevre Bilim Eğitiminde Çevre İle İlgili Olumsuzluklar ve Çözüm Yolları**. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

KARASAR, Niyazi. (1998). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

KARPUZCU, Mehmet. (1991). *Çevre Eğitimi*. **Çevre ve İnsan Dergisi**, (13),47-49.

KİZİROĞLU, İlhami. (1995). *Türkiye’de Çevre Eğitimi*. **Tabiat ve İnsan Dergisi**, (4),2-8.

KOWALEWSKI, David. (2002). *Teaching Deep Ecology:A Student Assessment*. **The Journal of Enviromental Edcation**, **33** (4), 20-27.

KUITUNEN, Markku ve başk. (2000). *Effects of Educational Background on Students Attitudes, Activitiy Levels, and Knowledge Concerning the Environment*.**The Journal of Enviromental Education** **31** (3), 12-19.

LENİHAN, J.Fletcher. (1979). *The Biohegical Environment*.**Enviromenand Mand**, (9), 35.

LİNDEMANN – MATTHİES, Petra. (2002). *The Influence of An Educational Program on Children’s Perception of Biodiversity*.**The Journal of Enviromental Education**, **33** (2), 22-31.

LUCAS, M. (1999). *The Role of Science Education in Education for the Enviroment*.**The Journal of Enviromental Education**, (5), 33-37.

MA, Xın ve David BATESON. (1999). *A Multivariate Analysis of the Relationship Between Attitude Toward Science and Attitude Toward the Enviroment*, **The Journal of Enviromental Education**, **31** (1), 27-32.

MCKEOWN – ICE, Rosalyn. (2000). *Enviromental Education In The United States: A Survey of Preservice Teacher Education Program*. **The Journal of Enviromental Education**, 32 (1), 4-11.

MRAZEK, R. (1993). *Alternative Paradigms in Enviromental Education Research. Monographs in Environmental Education and Environmental Studies*. **North American Association for Enviromental Education**, 8, 333.

ÖRNEK, Gönül. (1994). **Çevre Eğitimi ve Lise Eğitim Programlarındaki Yeri**. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi).

ÖZTÜRK, Ebru. (2001). **İlköğretim Okulları İçin Bir Çevre Eğitim Programı**. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

ŞAMA, Erdoğan. (1997). **Üniversite Gençliğinin Çevre ve Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları – Gazi Eğitim Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma**. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

TAŞAR, Tülay Temizkul. (1994). **Televizyonun Çevre Duyarlılığı Kazandırmadaki Rolü**. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi).

TBMM, (1994). *Ülkemizin Sahip Olduğu Çevre Değerlerini Korumak, Çevre Sorunlarını Sebep ve Sonuçları İle Bu Konuda Alınması Gerekli Tedbirleri Tesbit Etmek Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*. **Çevre Araştırma Komisyonu**.

TEKÇE, Birgen. (1995). **Çevre Duyarlılığı İçin Halk Eğitimi: Burdur Örneği**. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

TOK, Şükran. (1997). **İlkokullarda Çevre Dersi Programının Değerlendirilmesine Yönelik Öğretmen, Yönetici ve Öğrenci Görüşleri**. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

TOPALOĞLU – GÜRBAHÇE, Damla Demet. (1999). **Çevreye Yönelik Tutumlar ve Çevre Eğitimi**. İzmir: Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

TOSUNOĞLU, Canan. (1993). **A Study on The Dimensions And Determinants of A numerantal Attitudes**. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Doktora Tezi).

UZUNOĞLU, Selim. (1996). *Çevre Eğitiminin Amaçları, Uğraşı Alanları ve Sorunları*. **Ekoloji Çevre Dergisi** (21),7-12.

ÜNDER, Hasan. (1991). **Çevre Merkezci Görüş ve Çevre Eğitimi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi).

VOLK, Trudi. (1984). *Project Synthesis and Enviromental Education*. **Science Education**, (68), 23-33.

YALÇIN, Ceyhan. (1993). **Çevre Duyarlılığı ve Eğitimi**. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

YALÇIN, Ceyhan. (1994). *Çevre Eğitimi*. **Çevre ve İnsan Dergisi**,(18), 36-37.

YÜCEL, A.Seda ve F.İnci MORGİL. (1999). *Çevre Eğitiminin Geliştirilmesi*. **Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi**, 1 (1), 76-89.

EK 1.ÇEVRE DUYARLILIĞI ANKETİ

Bu anket kişilerin çevre duyarlılıklarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Elde edilecek bilgiler, bilimsel bir araştırmanın verilerini oluşturacak, başka bir amaçla kullanılmayacaktır. Bu nedenle soruları tam ve doğru olarak cevaplamanız araştırmanın amacına ulaşması açısından önem taşımaktadır. Araştırma için yapacağınız katkıdan dolayı teşekkür ederim.

TUBA GÖRÜMLÜ

BÖLÜM 1 :

1) Cinsiyetiniz: ☐ Kız ☐ Erkek

2) Yaşınız:.....

3) Okulunuz:.....

4) Çevreyi korumak amacıyla herhangi bir çevreci grubun çalışmalarına katılıyormusunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

5) TV ve radyolarda çıkan çevre, çevre sorunları ve doğa ile ilgili programları takip eder misiniz?

☐ Hiçbir zaman ☐ Nadiren ☐ Bazen ☐ Sık sık ☐ Her zaman

6) TV ve radyolarda çıkan çevre, çevre sorunları ve doğayı tanımaya ilişkin programların ne derece yeterli olduğunu düşünüyorsunuz?

☐ Çok ☐ Oldukça ☐ Biraz ☐ Çok az ☐ Hiç

7) Basında ve gazetelerde çıkan çevre, çevre sorunları ile ilgili haberleri okur musunuz?

- ☐ Hiçbir zaman ☐ Nadiren ☐ Bazen ☐ Sık sık ☐ Her zaman

8) Çevre ve doğa ile ilgili takip ettiğiniz bir süreli yayın var mı?

- ☐ Yok ☐ Var

(Belirtiniz:.....)

9) Çevre konularıyla ilgili bilgi edinmek için aşağıdaki kaynakların hangisinden yararlanıyorsunuz?

- ☐ Okuldaki dersler
☐ TV/radyo
☐ İnternet/bilgisayar
☐ Çevreyle ilgili vakıflar
☐ Aile/arkadaş çevresi

10) Çevreyi kirleten bireyler gördüğünüzde uyarıyor musunuz?

- ☐ Evet ☐ Hayır

11) Dünyadaki en önemli çevre sorunu sizce aşağıdakilerden hangisidir? (Yalnızca bir tanesini işaretleyiniz.)

☐ Doğal kaynakların kullanımı	☐ Enerji sorunu
☐ Hava kirliliği	☐ İklim değişikliği
☐ Kentleşme	☐ Nüfus artışı
☐ Radyoaktif kirlilik	☐ Su kirliliği
☐ Diğer (Belirtiniz:.....)	

12) Türkiye’deki en öneöli çevre sorunu sizce aşağıdakilerden hangisidir?(Yalnızca bir tanesini işaretleyiniz.)

☐ Doğal kaynakların kullanımı	☐ Erozyon
☐ Hava kirliliği	☐ Katı atıklar
☐ Kentleşme	☐ Nüfus artışı
☐ Ormanların azalması	☐ Radyoaktif kirlilik
☐ Su kirliliği	☐ Diğer

(Belirtiniz.....)

13) Çevre konusunda bir araştırma yapma imkanınız olsaydı, aşağıdaki konulardan hangisini tercih ederdiniz?(Yalnızca bir tanesini işaretleyiniz)

- ☐ Sularımızın kirlenme nedenleri ve alınması gereken önlemler
- ☐ Hava kirliliğinin nedenleri
- ☐ Toprak kirliliğinin nedenleri
- ☐ Nesli tükenen bitki ve hayvanlar
- ☐ Gıda maddelerimizdeki sağlığa zararlı maddeler

14) Çevre ile ilgili sorunların çözümüne ilişkin en etkili grup aşağıdakilerden hangisi olabilir? (Yalnızca bir tanesini işaretleyiniz.)

☐ Devlet adamları	☐ Yöneticiler
☐ Eğiticiler	☐ Öğrenciler
☐ Çevre kuruluşları	☐ Diğer

(Belirtiniz.....)

15) Sizce insanların çevre konusunda bilinçlenmesine en çok aşağıdakilerden hangisi katkıda bulunuyor?(Yalnızca bir tanesini işaretleyiniz)

☐ Gazete ve dergiler	☐ TV ve radyolar
☐ Okullar	☐ Çevre kuruluşları
☐ Belediyeler	☐ Çevre bakanlığı
☐ Diğer (Belirtiniz.....)	

BÖLÜM 2:

Aşağıda tanımları verilen kavramların ne olduğunu tanımın başında bulunan boşluğa yazınız.

.....: Bir organizmanın veya populasyonun doğal olarak yaşadığı yer.

.....: Belli bir alanda yaşayan ve birbiri ile sürekli etkileşim içinde olan canlılar ile bunların cansız çevrelerini oluşturduğu bütün.

.....: Çevre koruma alanında çalışan, özellikle deniz kirliliği ve kutuplardaki tabii hayatın korunması konusunda çaba sarfeden uluslararası bir eylem ve protesto grubu.

.....: Çevrede başkalaşmaya yol açacak miktarda çevreye boşaltılan sıvı, katı, gaz ya da radyoaktif istenmeyen her türlü madde.

.....: Isı enerjisinin karbondioksit gibi gazlar tarafından emilip atmosferde alıkonmasıyla ortaya çıkan ısı artışı.

.....: Çeşitli kaynaklardan özellikle de fosil yakıtların tüketiminden kaynaklanan ve atmosfere verilen kükürtdioksit ve azotoksit ile diğer bazı gazların atmosferdeki nemle birleşerek asitleri oluşturması ve yağış yoluyla yeryüzüne inmesi.

BÖLÜM 3:

Aşağıda çevreye yönelik tutum ölçeği yer almaktadır. Her ifadeyi dikkatli bir şekilde okuyarak, ilgili ifdenin yanında yer alan () kutulardan birine (X) işareti koyunuz.

İfadelerin karşısında yer alan beş kutu sırasıyla “Kesinlikle katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum”, “Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde düzenlenmiştir.

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1) Ozon tabakasındaki incelme tüm insanları tehdit etmektedir.	()	()	()	()	()
2) Ozon tabakasına zarar veren teknoloji ürünlerinin protesto edildiği toplantılar düzenlenmelidir.	()	()	()	()	()
3) Konut ve işyerlerinde doğal-gaz kullanmanın hava kirliliği sorununun çözümüne bir katkısı olamaz.	()	()	()	()	()
4) Deniz, akarsu, göllerin kirlendiği haberleri abartılıdır.	()	()	()	()	()

EK 2. LİSE MÜFREDAT PROGRAMI**LİSE 1. SINIF**

1. MATEMATİK
2. TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
3. FİZİK
4. KİMYA
5. BİYOLOJİ
6. TARİH
7. COĞRAFYA
8. İNGİLİZCE
9. DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ
10. BEDEN EĞİTİMİ
11. MÜZİK
12. RESİM
13. SAĞLIK BİLGİSİ

LİSE 2. SINIF**FEN BÖLÜMÜ**

1. MATEMATİK
2. TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
3. FİZİK
4. KİMYA
5. BİYOLOJİ
6. DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ
7. TARİH
8. BEDEN EĞİTİMİ
9. BİYOLOJİ UYGULAMA
10. FİZİK UYGULAMA
11. KİMYA UYGULAMA
12. GEOMETRİ

TÜRKÇE-MATEMATİK BÖLÜMÜ

- 1.MATEMATİK
- 2.TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
- 3.ANALİTİK GEOMETRİ
- 4.GEOMETRİ
- 5.PSİKOLOJİ
- 6.DİL BİLİMİ
- 7.GÜZEL KONUŞMA VE YAZMA

- 8.COĞRAFYA
- 9.TARİH
- 10.DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ
- 11.BEDEN EĞİTİMİ
- 12.TURİZM
- 13.EDEBİ METİNLER

SOSYAL BÖLÜMÜ

- 1) TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
- 2) GEOMETRİ
- 3) GENEL TÜRK TARİHİ
- 4) ÜLKELER COĞRAFYASI
- 5) İSLAM COĞRAFYASI
- 6) PSİKOLOJİ
- 7) DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ
- 8) BEDEN EĞİTİMİ
- 9) TURİZM
- 10) GÜZEL KONUŞMA
- 11) EDEBİ METİNLER

LİSE 3

TÜRKÇE MATEMATİK BÖLÜMÜ

- 1) MATEMATİK
- 2) TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
- 3) ANALİTİK GEOMETRİ
- 4) FELSEFE
- 5) DİL BİLİMİ
- 6) İNKİLAF TARİHİ
- 7) COĞRAFYA
- 8) TURİZM
- 9) DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ
- 10) GÜZEL KONUŞMA VE YAZMA

FEN BÖLÜMÜ

- 1) MATEMATİK
- 2) TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
- 3) GEOMETRİ
- 4) FİZİK
- 5) KİMYA
- 6) BİYOLOJİ
- 7) FİZİK UYGULAMA
- 8) KİMYA UYGULAMA
- 9) BİYOLOJİ UYGULAMA

- 10) BEDEN EĞİTİMİ
- 11) DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ
- 12) FELSEFE

SOSYAL BÖLÜMÜ

- 1) EDEBİYAT
- 2) GEOMETRİ
- 3) EDEBİ METİNLER
- 4) OSMANLI TARİHİ
- 5) İNKILAP TARİHİ
- 6) FİZİKİ COĞRAFYA
- 7) DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ
- 8) BEDEN EĞİTİMİ
- 9) FELSEFE
- 10) GÜZEL KONUŞMA VE YAZMA
- 11) TURİZM

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

BÖLÜM : Kültür
SAYI : B.08.4.ME-M.4.06.00.11-070 3072
KONU : Anket

17.06.2003

VALİLİK MAKAMINA
ANKARA

İLGİ: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün, 09.06.2003 tarih ve 3904 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Biyoloji Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans programı öğrencisi Tuba GÖRÜMLÜ'nün, "Liselerde Çevreye Karşı Duyarlılığın Oluşturulmasında Çevre Eğitiminin Önemi" konulu tezi ile ilgili ekte sunulan anketi İlimiz Keçiören ve Yenimahalle İlçelerine bağlı liselerde uygulayabilmeleri için ilgi yazı ile izin istenmektedir.

Kamu kurum ve kuruluşlarında uygulanan Devlet Memurları Kılık Kıyafet Yönetmeliği ve Okullarda uyulması gereken usul ve esaslara özen gösterilmesi ve sonucundan bilgi verilmesi kaydıyla söz konusu istek Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde, Olurlarınıza arz ederim.

Murat Bey BALTA
Milli Eğitim Müdürü V.

OLUR
16/06/2003

M. Vedat MÜFTÜOĞLU
Vali a.
Vali Yardımcısı

ASLI GİLDİR
Hüseyin MAYDA
Milli Eğitim Müdürlüğü
Sefi